

Inga Marie Hansen Høøen

Fedrekvote- og farspraksiser blant bønder: En kvalitativ studie av bønders erfaringer og tilpasninger i foreldrepermisjon og familoliv.

Masteroppgave i Sosiologi

Veileder: Berit Brandth

Juni 2019

Inga Marie Hansen Hoøen

**Fedrekvote- og farspraksiser blant
bønder: En kvalitativ studie av bønders
erfaringer og tilpasninger i
foreldrepermisjon og famileliv.**

Masteroppgave i Sosiologi
Veileder: Berit Brandth
Juni 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Sammendrag

Gjennom sju kvalitative dybdeintervju med aktive bønder som har vært i foreldrepermisjon, undersøker jeg i denne studien hvordan bondeyrkets karakter påvirker fedrekvotepraksis og farspraksis. Bondeyrket er preget av lange, varierte arbeidsdager hvor bondens tilgjengelighet og erfaringsbasert kunnskap blir viktig for å holde gårdsdriften i gang. Bondeyrket betegnes også som å inneholde et kjønnskille mellom rommene “utendørs” og “innendørs”, som er preget av en komplementær arbeidsdeling. Fedrekvoten blir sett på som et viktig verktøy for å fremme likestilling mellom mor og far i arbeidslivet og i omsorgsarbeidet, og har blitt mer fleksibel for å kunne brukes av foreldre i ulike sosiale situasjoner. Et slikt arbeid sitt møte med en fleksibel fedrekvote er derfor et spennende område for forskning og gir økt forståelse for fedre i en landbrukskontekst, og faktisk arbeid sitt møte med fedrekvotens muligheter og utfordringer.

Mitt teoretiske perspektiv er institusjonell etnografi, hvor det er bøndenes hverdagslige erfaringer som styrer forskningen, og som brukes for å si noe om strukturer i bondeyrket og strukturer i fedrekvoten. Videre brukes tidligere forskning og begreper om fedre, foreldreskap, fedrekvotepraksiser, bondeyrket og landbrukskonteksten i analysen for å belyse sentrale tema. Analysen viser at bondeyrkets karakter gjør det utfordrende å ta fri fra arbeidet i en foreldrepermisjon, og alle bøndene har kombinert fedrekvote med arbeid på ulike måter. De bøndene som har benyttet seg av et gradert uttak av fedrekvoten er de som i størst grad har opplevd å sette grenser for arbeidet og kunne fokusere på omsorgsarbeidet. Et sammenhengende uttak av fedrekvoten kombineres i stor grad med arbeid, hvor flere ulike fedrekvotepraksiser benyttes. De ulike fedrekvotepraksisene gir ulike konsekvenser for hvor dominerende arbeidet er i permisjonen. Strukturer i bondeyrket gjør det utfordrende for flere bønder å utvikle seg til likestilte omsorgspersoner i permisjonstida. Analysen viser likevel at bønder tilpasser seg og bruker ulike strategier for å kunne være en involvert far og dele ansvaret med mor, hvor farspraksisene er preget av en arbeidsdag tilpasset barna, å inkludere barna i arbeidet, bevissthet rundt risiko og farer og involvering i fritidsaktiviteter, barnehagekjøring og møter tilknyttet barnehage og skole.

Abstract

This study explores how working as a farmer affects fathers' quota practices and fathering practices. This is based on qualitative interviews with seven active farmers who has been in parental leave. Working as a farmer is known for its hardships and long days, and the farmers availability and experience-based competence is important to keep the farm going. Farming is also known for a gendered separation between "outdoors" and "indoors", which contains a complementary division of labour. The fathers' quota is seen as an important tool to promote equality between mother and father in the working life and care work, and it has become more flexible so it can be used by parents in different social situations. The meeting between farming and a flexible fathers' quota is an interesting area for research. It gives more understanding of fathering in agriculture and the meeting between actual work and the fathers' quotas possibilities and challenges.

My theoretical perspective is institutional ethnography, where it is the farmers everyday experiences who controls the research, and is used to show structures in farming and structures in the fathers' quota. Research and concepts about fathering, parenting, fathers' quota practices, farming and agriculture is used in the analysis to point out central themes. The analysis shows that working as a farmer makes it challenging to take time off in the parental leave, and all the farmers in this study has combines fathers' quota with work in different ways. The farmers who has used a time account scheme are the ones to experience the best combination of setting boundaries for farming and the focus on the childrens care. The farmers who have taken the whole fathers' quota all together, combines it with much work, where different fathers' quota practices are used. The different fathers' quota practices leads to different consequences for how much work dominates in the leave. Structures in farming makes it challenging for several of the farmers to develop into equal caregivers in the leave. The analysis still shows that farmers adapt and use different strategies for being able to be an involved father and sharing the responsibility with the mother. The fathering practices includes a working day adapted to the children, including the children in the work, an awareness of risks and involvement in leisure activities, driving to kindergarten and kindergarten and school meetings.

Forord

Nå er jeg ferdig med lektorutdanningen i samfunnsfag på NTNU, og jeg ser fram til å kunne bruke den kunnskapen jeg har lært i løpet av disse fem årene ute i arbeidslivet. I arbeidet med denne oppgaven har jeg fått et annet perspektiv på velferdsordninger og arbeid, og dette er kunnskap som vil være verdifull i min framtidige undervisning i samfunnsfag og sosiologi.

Det er mange som har hjulpet meg på veien til en ferdig masteroppgave, og disse fortjener en stor takk. Jeg vil først og fremst takke alle bøndene som har tatt seg tid i en travel hverdag med små barn til å snakke med meg og dele sine erfaringer. Det er takket være dere at dette prosjektet var mulig.

En stor takk rettes også mot min veileder Berit Brandth. Måten du har vist interesse og engasjement for prosjektet har gjort denne prosessen gøy og svært lærerik. Tusen takk for all støtte, gode råd og konstruktive tilbakemeldinger.

Jeg vil også takke all familie og venner for oppmuntring underveis og interesse for prosjektet. Tusen takk til mamma, pappa og Ingrid som har kjørt meg rundt på intervju, uten dere hadde det blitt vanskelig. Tusen takk til Rachel for korrekturlesing og andre nyttige innspill i ferdigstillingen av masteroppgaven. Tilslutt vil jeg gi en stor takk til min kjæreste Martin. Din tålmodighet, interesse og gode råd til mine små og store bekymringer i denne prosessen kunne jeg ikke vært foruten. Tusen takk.

Inga Marie Hansen Høøen
Trondheim, mai 2019

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema	1
1.2 Lovverk rundt foreldrepermisjon og fedrekvote.....	3
1.3 Oppgavens problemformulering og oppbygging.....	4
2. TIDLIGERE FORSKNING OG TEORI	6
2.1 Institusjonell etnografi som overordnet teoretisk perspektiv.....	6
2.2 Foreldreskap og fedre	6
2.2.1 Farspraksiser	7
2.2.2 Farsskap: ulike former for involvering.....	7
2.2.3 De fleksible og barneorienterte fedrene	8
2.2.4 Intensivt foreldreskap.....	9
2.3 Fedrekvote og fedrekvotepraksiser	9
2.3.1 Fleksibelt arbeid i kombinasjon med foreldrepermisjon	9
2.3.2 Fedres ulike fedrekvotepraksiser	10
2.4 Bondeyrket og landbrukskonteksten	12
2.4.1 Bondeyrkets varierte og fleksible karakter	12
2.4.2 “Good farming”	13
2.4.3 Kjønn og landbruk	13
2.4.4 Bønder og farspraksiser	14
3. METODE OG GJENNOMFØRING	15
3.1 Kvalitativ metode.....	15
3.1.1 Dybdeintervju	15
3.2 Strategisk utvalg med utvalgsriterier	16
3.3 Datainnsamling.....	17
3.3.1 Rekruttering av informanter	17
3.3.2 Utarbeiding og bruk av intervjuguide	19
3.3.3 Intervjuprosessen	20
3.4 Etske vurderinger.....	21
3.4.1 Anonymitet	22
3.4.2 Informert samtykke og konfidensialitet.....	22
3.5 Datamaterialets kvalitet.....	23
3.5.1 Egen forskerrolle.....	23
3.5.2 Pålitelighet	24
3.5.3 Gyldighet	25
3.5.4 Generaliserbarhet	25
3.6 Analyse av datamaterialet	26

4. BONDEYRKETS KARAKTER	28
4.1 Variasjon i rom og veksling mellom arbeid og hjem	28
4.2 Flexibilitet i tid	30
4.3 Arbeidets krav om tilstedeværelse og tilgjengelighet	31
4.4 Arbeidets krav om erfaringsbasert kunnskap	32
4.5 Tilgang og bruk av avløser	34
5. FEDREKVOTEPRAKSISER OG OMSORGSARBEID I PERMISJONEN	36
5.1 Gradert uttak av fedrekvote	36
5.2 Sammenhengende uttak av fedrekvoten med ulike praksiser	37
5.2.1 Fedrekvote med mor hjemme i ulønnet permisjon eller ferie	38
5.2.2 Kombinere omsorgsarbeid med gårdsarbeid	39
5.2.3 Hjelp til gårdsarbeidet i deler av permisjonen	41
5.2.4 Hjelp til omsorgsarbeid i deler av permisjonen	42
5.2.5 Fri fra tilleggsarbeid, men ikke gårdsarbeid	43
5.3 Konsekvenser for omsorgsarbeidet	44
5.3.1 Arbeid eller omsorg i fokus?	44
5.3.2 Primær omsorgsperson eller støttespiller til mor?	47
5.3.3 Arbeid innendørs: middag, klesvask og husarbeid	50
6. FARSPRAKSISER OG FAMILIELIV	51
6.1 En annen arbeidsdag og arbeidslogikk som far	51
6.2. Inkludere barna i arbeidet	53
6.3 Bevissthet rundt risiko og farer	55
6.4 Involverte fedre	56
7. AVLSLUTNING	59
7.1 Bondeyrkets påvirkning på fedrekvotepraksiser	59
7.2 Farspraksiser: bønder som involverte fedre	61
7.3 Studiens samfunnsmessige relevans	62
7.4 Studiens sosiologiske relevans	63
7.5 Forslag til videre forskning	63
REFERANSELISTE	64
VEDLEGG 1 Informasjonsskriv og samtykkeskjema	68
VEDLEGG 2 Intervjuguide	70
VEDLEGG 3 Godkjennelse fra NSD	72

1. Innledning

Tema for denne studien er bønders erfaringer med foreldrepermisjon, hvor bondeyrkets karakter og dets påvirkning på fedrekvotepraksis og farspraksis er i fokus. Bondeyrket skiller seg fra andre yrker gjennom at det betegnes som en livsstil, hvor man finner sterke bånd mellom gårdsarbeid, fritid, bolig, identitet og familie, slik at skillet mellom arbeid og liv blir mer flytende (Løwe, 2004). Bondeyrket kan videre betegnes som fleksibelt, gjennom at arbeidets nærhet til hjemmet gjør at man kan veksle mellom disse flere ganger daglig. Fedrekvoten er også blitt mer fleksibel siden den ble innført i 1993, og hva som skjer i møte mellom et fleksibelt arbeid og en fleksibel fedrekvote blir et viktig aspekt med denne studien, ved at det resulterer i flere ulike fedrekvotepraksiser. En viktig målsetning med fedrekvoten er at den skal fungere som et verktøy for å skape en “omsørgende” og deltakende far, samtidig som den skal føre til økt likestilling mellom mor og far, både i arbeidslivet og i omsorgsarbeidet (Brandth og Kvande, 2013:13). Hva slags farspraksiser disse bøndene utøver, og hvorvidt de er involverte fedre, er dermed også viktige tema for studien.

Målet med denne studien er å gi innblikk i sentrale kjennetegn ved bondeyrket og hvordan bønder erfarer og tilpasser sin foreldrepermisjon. Det er kun gjort ett tidligere forskningsprosjekt som omhandler bønder og foreldrepermisjon (Overrein, 2011) som jeg kjenner til, hvor bønder og fedrekvote utgjør en del av en større analyse av farsskap i landbruket. Denne studien vil belyse aspekter ved bondeyrket og fedrekvote som i liten grad er blitt belyst før, ved at går enda tydeligere inn i bønders erfaringer med foreldrepermisjon. Dette gir økt forståelse for fedre i en landbrukskontekst og faktisk arbeid sitt møte med velferdsordninger som fedrekvote. Det vil også gi økt forståelse for muligheter og utfordringer som fedrekvoten kan gi i ulike livssituasjoner.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Det var i en forelesning om fedrekvote på NTNU at ideen for denne masteroppgaven dukket opp. Jeg har selv vokst opp på gård, og slik har mitt arbeid med sosiologi vært preget av en spesiell interesse for bønder og landbruk. Jeg opplevde at tidligere forskning på fedrekvote og foreldrepermisjon i liten grad så ut til å dekke utfordringer som jeg så som sentrale for bønder i foreldrepermisjon, og stilte meg spørsmålet om det var både praktisk og økonomisk mulig for en bonde å overlate arbeidet til noen andre i 15 uker.

Fedrekvoten har blitt mye omtalt i både media, politikk og forskning siden den ble innført i 1993. Den utgjør en del av foreldrepermisjonen som er reservert for fedre, og legger føringer for hvordan familielivet og arbeidslivet skal organiseres. Gjennom fedrekvoten spiller velferdsstaten en viktig rolle i å fremme både mor og far som omsørgere og forsørgere (Brandth og Kvande, 2013:20-22). Foreldrepermisjonen blir et viktig verktøy for å fremme velferdsstatens målsetning om størst mulig sysselsetting blant begge kjønn (Hvinden og Schøyen, 2013:302). En slik foreldrepengeordning for både mor og far blir viktig for at de kan kombinere barneomsorg med yrkesaktivitet, men også viktig for å sikre barn en god og trygg start i livet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017:2).

Rettigheten til velferdsordninger som foreldrepenge opparbeides gjennom deltakelse i arbeidslivet (Brandth og Kvande, 2013:20). I løpet av de fem første årene etter fedrekvoten ble innført, økte antall fedre som benyttet seg av retten fra 4 til 85 prosent, siden har antallet vært stabilt på over 90 prosent (Brandth og Kvande, 2013:14). Forskning viser at fedrekvoten bidrar til at far tar mer permisjon, hvor foreldre stort sett tilpasser seg gjeldende ordninger (Lappegård og Bringedal, 2013:41). For at fedrekvoten skal kunne brukes av foreldre i ulike sosiale situasjoner, og dermed svare på ulike behov når det gjelder variasjoner i familiesammensetning, klasse, yrke og opprinnelsesland, har fedrekvoten blitt mer fleksibel siden den ble innført (Brandth og Kvande, 2013:26). Fedrekvoten skal passe alle familiers behov og være et universelt gode som opparbeides gjennom arbeidslivet. Hvordan godet passer inn i bønders karakteristiske arbeidshverdag blir interessant å se. Det argumenteres for at fedrekvoten må tilpasses enda mer for at alle fedre skal ha mulighet til å ta permisjon, da det fortsatt finnes strukturelle forskjeller i hvem som har mulighet til dette (Lappegård og Bringedal, 2013:41). I denne studien tas bønders erfaringer og muligheter til å ta foreldrepermisjon opp. Det kommer til syne at det er flere aspekter ved bondeyrket som gjør at fedrekvoten blir mer utfordrende å ta ut sammenlignet med andre yrker.

Tidligere forskning på kjønn i en landbrukskontekst trekker frem hvordan både landbruket og de ulike rommene i landbruket er konstruert som noe maskulint (Brandth og Haugen, 2005:13). Kjønnsskiller mellom “utendørs” og “innendørs” aktiviteter blir dermed gjeldende i forskning på landbruk, hvor barneomsorgen blir tilknyttet mor i hjemmet, og hvor far arbeider i maskuline rom som fjøset, låven og traktoren (Brandth, 2019:50). Slik vil landbruket preges av en komplementær arbeidsdeling mellom mor og far. Hva slags praksiser bønder benytter seg av i foreldrepermisjonen og hvordan de utøver farskap blir dermed

interessant å studere for å se hva som skjer i disse “maskuline” rommene i en tid hvor staten har som målsetning å skape mer likestilling mellom mor og far, og mer nærværende fedre.

1.2 Lovverk rundt foreldrepermisjon og fedrekvote

Fedrekvoten og mødrekvoten ble 1.juli 2018 utvidet til 15 uker hver, med en fellesperiode på 16 uker som kan fordeles fritt mellom mor og far (NAV, 2019). Foreldrepermisjon handler om en midlertidig rett til fri fra arbeidet etter en fødsel, hvor foreldrene skal få økonomisk kompensasjon (opptil et maksimumsbeløp) for det inntektstapet som permisjonen medfører (Brandth og Kvande, 2013:15). Det finnes to ulike ordninger for foreldrepermisjon i landbruket, den generelle retten til foreldrepenger gjennom folketrygdloven og rett til stønad gjennom avløserordningen. Felles for ordningene er at de gir rom for å ta ut foreldrepengene sammenhengende, eller å kombinere de med arbeid eller ferie, men foreldrepengene må tas ut før barnet fyller tre år eller før man får et nytt barn (NAV, 2019). Ønsker fedre en sammenhengende foreldrepermisjon kan de velge mellom 15 uker med 100 prosent foreldrepenger eller 19 uker med 80 prosent foreldrepenger (NAV, 2019). Antall uker har forandret seg i løpet av de sju siste årene, som er tiden hvor bøndene i denne studien hadde foreldrepermisjon. Antall uker med fedrekvote vil derfor variere blant bøndene, men alle har hatt rett til 10 uker eller mer.

For å ha rett til foreldrepenger gjennom folketrygdloven, er det tre vilkår som må oppfylles. Du må ha hatt inntekt i minst seks av de siste ti månedene, en omregnet årsinntekt tilsvarende minst et halvt grunnbeløp og bo i Norge og være medlem av folketrygden (NAV, 2019). Foreldrepenger beregnes ulikt for selvstendig næringsdrivende og andre arbeidstakere. Bønder karakteriseres som selvstendig næringsdrivende, og for de beregnes foreldrepengene ut fra gjennomsnittet av de tre siste ferdiglignede årene, mens for en arbeidstaker beregnes det ut fra gjennomsnittsinntekten de siste tre månedene (NAV 2019). Foreldrepenger dekkes opptil seks ganger grunnbeløpet, som er 581 298 kroner (NAV, 2019). Hvis man både er selvstendig næringsdrivende og arbeidstaker, blir begge inntektene tatt med i utregningen (NAV, 2019).

Den andre ordningen for foreldrepermisjon i landbruket er rett til stønad gjennom avløserordningen, som er et supplement til folketrygdlovens regler. Meningen med stønaden er at den skal dekke tilfeller hvor bonden har for lite inntektsgrunnlag til å få dekket avløser.

Denne ordningen gjelder i hovedsak for bønder som driver med husdyrproduksjon eller helårsproduksjon i veksthus, samt i onnetida (våronn, høstonn) for foretak som driver plante- eller honningproduksjon (Landbruksdirektoratet, 2018:5). I dag er den maksimale dagsatsen for tilskuddet på 1670 kroner, hvor det er størrelsen på produksjonen som brukes som grunnlag for beregningen (Landbruksdirektoratet, 2019:18). Den avløste må ha en årlig inntekt på halvparten av grunnbeløpet i folketrygdloven for å ha rett til stønad, og en viktig forskjell fra folketrygdloven er at grunnlaget beregnes ut fra de to siste ligningsårene, fremfor de tre siste (Landbruksdirektoratet, 2018:6).

Det finnes også forskjeller mellom de to ordningene for dokumentasjon av avløserutgifter. For å ha rett til stønad gjennom avløserordningene må alle utgifter til avløser dokumenteres og ordnes som et arbeidsgiver/arbeidstakerforhold (Landbruksdirektoratet, 2018:8). Foreldre kan dermed ikke bruke hverandre som avløsere, i motsetning til foreldrepermisjon gjennom folketrygdloven, hvor det ikke er krav om dokumentasjon av avløserutgifter.

1.3 Oppgavens problemformulering og oppbygging

Fedrekvote og foreldrepermisjon, og fedres ulike fedrekvotepraksiser er godt representert i tidligere forskning. Spesielt for denne studien er at den setter søkelys på bønders spesielle livssituasjon, noe som kan gi nytt innblikk i både fleksibelt arbeid sitt møte med foreldrepermisjon, og flere typer fedrekvotepraksiser enn tidligere forskning har gjort. Jeg skal i denne studien svare på følgende problemstilling: *Hvordan påvirker bondeyrkets karakter fedrekvotepraksis og farspraksis?* Det springer ut tre underproblemstillinger fra denne problemstillingen:

1. Hvilke kjennetegn av bondeyrket synliggjøres gjennom bøndenes beskrivelser av erfaringer?
2. Hvordan tilpasser bønder foreldrepermisjon til sin livssituasjon (gjennom ulike fedrekvotepraksiser), og hvilke konsekvenser får dette for omsorgsarbeidet i permisjonstiden?
3. Hvordan utøver bøndene farskap?

Disse tre forskningsspørsmålene utgjør hvert sitt analysekapittel, og vil sammen svare på hovedproblemstillingen.

Studien er delt inn i sju kapitler, og jeg vil i kapittel to gjøre rede for studiens teoretiske perspektiv og tidligere forskning. Her presenterer jeg institusjonell etnografi som teoretisk perspektiv, og tidligere forskning og sentrale begrep om fedre, fedrekvotepraksiser, bondeyrket og landbrukskonteksten. I kapittel tre gjør jeg rede for metode og metodiske valg som er tatt i arbeid med denne studien. I kapittel fire, fem og seks presenteres det empiriske materialet i en analyse, hvor jeg også drøfter det empiriske materialet med studiens teoretiske rammeverk og tidligere forskning. Kapittel sju inneholder en oppsummering av funn, studiens relevans og videre forskning.

2. Tidligere forskning og teori

I dette kapitlet vil jeg først gjøre rede for det teoretiske perspektivet som ligger til grunn for analysen, nemlig institusjonell etnografi. Deretter vil jeg gå nærmere inn på tidligere forskning og teoretiske perspektiv på fedre og foreldreskap, fedrekvote og fedrekvotepraksiser og tilslutt bondeyrket og landbrukskonteksten.

2.1 Institusjonell etnografi som overordnet teoretisk perspektiv

Når man skal studere bønders erfaringer med foreldrepermisjon, og hvordan bondeyrkets karakter kan påvirke fedrekvotepraksiser og farspraksiser, er det flere teoretiske perspektiver som er relevante. Ulike perspektiver kan gi innsikt i ulike sider av datamaterialet, og vil dermed ha noe å si for analysen. Siden jeg er interessert i å ta utgangspunkt i bønders egne erfaringer for å studere dette temaet, fant jeg Dorothy Smiths institusjonelle etnografi interessant.

Institusjonell etnografi er en undersøkelsesmetode som tar utgangspunkt i den hverdagslige virkeligheten for å undersøke sosiale relasjoner og sosiale institusjoner (Smith, 2005:43). Med institusjonell etnografi ønsker Smith (2005:43) å realisere en kunnskapsform om det sosiale, hvor folks egen kunnskap og deres hverdagslige praksiser kan forstås i de sosiale relasjonene og institusjonelle ordenene de deltar i. Slik blir det folks erfaringer som bestemmer retningen på forskningen, ved at man tar utgangspunkt i noen problemer eller utfordringer som er reelle for folk, og som handler om deres forhold til en institusjonell orden (Smith, 2005:32). Folks hverdagslige erfaringer blir brukt for å si noe om hvordan de er koblet til og organisert av institusjoner. I denne studien kan man si at “problemene” som er reelle for folk, er bønders erfaringer og utfordringer med å ta foreldrepermisjon. De institusjonelle ordenene som blir sentrale for disse utfordringene blir strukturer i bondeyrket, strukturer i familiepolitikken og strukturer i familierelasjonene.

2.2 Foreldreskap og fedre

Jeg ser på farskap og foreldreskap som noe i stadig endring, og noe som kan “gjøres” på ulike måter i ulike kontekster. Jeg vil først gjøre rede for hvordan jeg forholder meg til begrepet farspraksiser. Deretter vil jeg presentere intensivt foreldreskap, fleksible og barneorienterte fedre og ulike former for involvering i barneomsorgen, for å si noe om hva slags forventninger som likevel ligger i det å være far og forelder.

2.2.1 Farspraksiser

For å definere farspraksis har jeg tatt utgangspunkt i Brandth og Overrein (2013) sin definisjon, som bruker Morgans begrep om familiepraksis som utgangspunkt. Morgan (1996:192) definerer familiepraksis som de forholdene og aktivitetene som er konstruert til å være eller til å ha handle om familieforhold. Morgan ønsker å forstå familiepraksis som noe som er aktivt og noe man gjør, noe som er hverdagslig og noe som er flytende (Morgan, 2011:1). Slik blir familiepraksis noe uten et fastsatt innhold og som ikke er statisk, men heller noe som produseres og endres av aktørene. Ved å produsere disse hverdagslige praksisene, vil aktørene reprodusere institusjonelle ordener og strukturer som aktivitetene kommer ut fra (Morgan, 2011:2). Å ta utgangspunkt i et slikt begrep som vektlegger hvordan hverdagslige aktiviteter er koblet sammen med institusjonelle ordener og strukturer, henger også sammen med institusjonell etnografi. Et slikt begrep vil dermed legge til rette for at folks erfaringer, og det de gjør legger føringer for forskningen.

Med utgangspunkt Morgans begrep om familiepraksiser, vil farspraksiser kunne defineres som de praksisene som fedre gjør i sammenheng med omsorg og oppdragelse av barna (Brandth og Overrein, 2013:97). Slik vil farspraksiser være definert ut fra hvordan fedre utøver farskap på forskjellige måter på forskjellige tidspunkt. En slik definisjon åpner opp for at farspraksisene kan bli formet og utviklet på forskjellige måter avhengig av fedrenes personlige situasjon og kontekst (Brandth og Overrein, 2013:97). Slik blir farspraksis noe aktivt og flytende, fremfor noe statisk og fastsatt. Praksisene vil være formet av institusjonelle rammer og kulturelle forventninger, hvor farspraksiser i denne konteksten kan bli påvirket av både bondeyrkets karakter, de formelle ordningene rundt foreldrepermisjon og dynamikker i familien.

2.2.2 Farsskap: ulike former for involvering

Lamb (2000:23) poengterer at det nå forventes at en far skal være en ansvarlig forelder, men at selv om man kan si at det finnes en overordnet forventning om hva det vil si å være far, er dette likevel noe som varierer mye i ulike familier og kulturer. For å analysere de ulike forståelsene av farskap, har Lamb med flere delt foreldres involvering med barnet i tre ulike typer, nemlig engasjement (engagement), tilgjengelighet (accessibility) og ansvar (responsibility). Disse har jeg valgt å inkludere i analysen for å nyansere begrepet om farspraksiser, hvor ulik type involvering kan vise ulike typer farspraksiser.

Engasjement innebærer én-til-én samhandling med barnet, som for eksempel mating, hjelp med lekser og det å spille fotball i hagen (Lamb, 2000:31). Tilgjengelighet innebærer aktiviteter hvor samhandlingen preges av at man er tilgjengelig for barnet, men samhandler ikke direkte med barnet (Lamb, 2000:31). Eksempler på dette er det å lage mat på kjøkkenet, mens barnet leker her eller i et annet rom. Ansvar er den type involvering som Lamb karakteriserer som vanskeligst å definere, men samtidig den viktigste. Det handler om hvorvidt forelderen tar fullt ansvar for barnets velvære og omsorg, noe som inkluderer det å kjenne til barnets behov, ringe og bestille legetime, og følge barnet til legen (Lamb, 2000:31). Ansvaret er dermed noe mer enn kun å hjelpe til eller “sitte barnevakt”.

2.2.3 De fleksible og barneorienterte fedrene

Å være far er kulturelt og endrer seg over tid og Burnett, Gatrell, Cooper og Sparrow, (2011) har delt inn utviklingen av fedre i forskjellige typer. De poengterer at vi i det moderne vestlige samfunnet forholder oss til en fleksibel far, hvor det forventes at fedre skal være fleksible nok til å tjene penger, lage middag og lese eventyr på senga til barna (Burnett et al., 2011:164). Slik har man en form for ideal for hva som forventes av en god far (Burnett et al., 2011:164). Med utgangspunkt i dette kan vi si at det forventes av dagens fedre å være noe mer enn kun en forsørger, men også en omsorgsperson som tar ansvar i hjemmet.

Å være en nærværende far er blitt et ideal også for menn selv, hvor det kan beskrives som “den rette måten” å være mann på (Aarseth, 2013:238). Bekkengen (2002:95) betegner mannsidealet som en barneorientert maskulinitet, som handler om å bygge nære relasjoner med barn og relasjonene er en viktig del av det å være mann. De nye barneorienterte fedrene kan sies å fokusere på de emosjonelle aktivitetene som gir de noe tilbake, fremfor det reelle ansvaret for det daglige omsorgsarbeidet (Aarseth, 2013:239). En barneorientert maskulinitet handler om at vi lever i en barneorientert samtid, fremfor at det er en del av mer likestilt foreldreskap (Aarseth, 2013:239). Selv om far bruker mye tid med barnet og er involvert, kan det likevel være at hovedansvaret stort sett faller på mor (Aarseth, 2013:239).

Både fleksible fedre og barneorienterte fedre er idealer vi finner i dagens samfunn, og det blir derfor viktig å skille mellom idealer og praksiser. Hva som forventes og ønskes er noe annet enn det som faktisk praktiseres. Jeg vil i analysen bruke begrepene om fleksible fedre og barneorienterte fedre som verktøy for å si noe om hvordan bøndene utøver farspraksiser. Om fokuset for fedrene er å få nærhet og kontakt med barnet, eller om det er å ha ansvar for hjem

og familie blir interessante aspekter. Hvordan fedrene involverer seg i barneomsorgen kan vise hvilke måter fedrekvoten og foreldrepermisjonen kan bidra til mer likestilling i hjemmet.

2.2.4 Intensivt foreldreskap

Begrepet intensivt foreldreskap er en barneorientert tilnærming til barneomsorg, som krever at foreldre investerer mye tid og følelser i barnet (Shirani, Henwood og Coltart, 2012:26; Hays, 1996:97). Tidligere har det spesielt for mødre vært en forventning om å uselvvisk gi så mye av sin tid, penger, kjærlighet og andre ressurser for å sørge for at barna får et så godt liv som mulig (Hays, 1996:97). Dette kan sies å prege de forventningene som ligger i det å være forelder og far i dagens samfunn. Bak dette ligger tanken om at foreldre er holdt ansvarlig for barnets liv, hvor det å utøve “dårlig” foreldreskap, blir sett på som å lede til flere sosiale problemer for barnet senere i livet (Shirani et al., 2012:26). Foreldre ses som at de kan kontrollere og forme livene til barna, og sørge for at de blir ansvarlige samfunnsborgere (Shirani et al., 2012:26).

2.3 Fedrekvote og fedrekvotepraksiser

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for tidligere forskning og begrep om fedrekvote og fedrekvotepraksiser. Ulike fedrekvotepraksiser og hvordan dette påvirker omsorgsarbeidet blir viktig for min analyse av bøndernes fedrekvotepraksiser.

2.3.1 Fleksibelt arbeid i kombinasjon med foreldrepermisjon

Fedrekvoten har utviklet seg til å bli mer fleksibel for å gjøre det enklere for fedre i ulike livssituasjoner å ta ut foreldrepermisjon. De som velger å ta ut et fleksibelt uttak av fedrekvoten, har også et fleksibelt arbeid som gjør dette mulig. Grunnen til at jeg trekker inn forskning på annet fleksibelt arbeid og permisjon, er at det kan brukes til å gi et rikere innblikk i tematikken, da bondeyrket har mange likheter med andre typer fleksibelt arbeid.

Brandth og Kvande (2016:287) sin forskning på fedre og fleksibel foreldrepermisjon viser at fleksibelt arbeid i permisjonstiden ikke garanterer en økt involvering av far i barneomsorgen, fordi det gir rom for individuelle valg som ofte ender med at arbeidet kontrollerer situasjonen. En fleksibel permisjon kan føre til at far arbeider mer enn han hadde sett for seg, fordi han hele tiden forhandler med arbeidslivet. Bønder arbeider hjemme og har ingen sjef å forholde seg til, men kan sies å måtte forhandle med arbeidet likevel. Siden arbeidet er så nært og synlig, må far kanskje forhandle med seg selv om hvor mye han skal arbeide og hvor

mye han skal være med barnet. Et fleksibelt uttak vil også kreve at mor eller andre må være tilgjengelig for å tre inn når far må jobbe, noe som gjør at permisjonen er avhengig av at mor kan gjøre dette (Brandth og Kvande, 2016:287). Flexibiliteten blir dermed et hinder i å gjøre menn til kompetente omsorgspersoner, hvor mor forblir primær omsorgsperson, og far sekundær (Brandth og Kvande, 2015:287).

2.3.2 Fedres ulike fedrekvotepraksiser

Det finnes ulike måter å bruke fedrekvoten på, og mye tidligere forskning omhandler hvordan fedre bruker fedrekvoten og hva dette gjør med omsorgsarbeidet. Smeby (2013:153) har gjennom intervju med 20 heltidsarbeidende småbarnsforeldre, delt inn i tre fedrekvotepraksiser: familieorientert, jobborientert og likestillingsorientert fedrekvotepraksis. En familieorientert fedrekvotepraksis innebærer at far er hjemme med både mor og barn i permisjonen, hvor tiden preges av en rolig familietid der far ikke er primær omsorgsperson (Smeby, 2013:156). En slik fedrekvotepraksis vil dermed ikke sørge for at far tar hovedansvaret hjemme og blir en selvstendig omsorgsperson. En jobborientert fedrekvotepraksis innebærer at far kombinerer arbeid med permisjonen, mens mor er i arbeid (Smeby, 2013:153). Tiden med barnet blir da oppstykket og arbeidet kan sette begrensninger for tiden far og barn får sammen (Smeby, 2013:159). I motsetning til i en familieorientert fedrekvotepraksis, vil far i en jobborientert fedrekvotepraksis være primær omsorgsperson de dagene han har permisjon, men dette blir lite sammenhengende. I en likestillingsorientert fedrekvotepraksis tar far full permisjon mens mor er i fullt arbeid. Far er den primære omsorgspersonen over lengre tid og kan bli kjent med barnet, mens mor har mulighet til å gå fullt og helt tilbake til arbeid (Smeby, 2013:160). Det å være tilstede for barnet over lengre tid, har vist seg i tidligere forskning å gi fedre en erfaring av langsom tid, hvor tiden blir kontrollert av behovene til barnet (Brandth og Kvande, 2016:279). Far vil utvikle en omsorgskompetanse som er orientert rundt behov, og får kompetanse i å lese barnet (Brandth og Kvande, 2016:279).

Brandth og Kvande (2002) sin forskning på ulike fedrekvotepraksiser vektlegger hvordan menn forhandler med foreldrepermisjonsordningene og arbeidsforhold, og deler inn i fire ulike fedrekvotepraksiser: grensesettende (limit-setting practice), ubegrenset (unrestrained practice), rettighetsfokuseret (rights-using practice) og tradisjonsbundet (tradition-bound practice) praksis. Jeg vil gjøre rede for en grensesettende og ubegrenset praksis, da det er disse jeg bruker i analysen. En grensesettende praksis handler om fedre som tar ut

fedrekvoten, deler denne med mor, og er alene hjemme med barnet i sin del (Brandth og Kvande, 2002:194). I en slik praksis vil far fokusere på det å bli kjent og tilbringe tid med barnet. En ubegrenset praksis handler om fedre som bruker fedrekvoten og foreldrepermisjonen, men som ikke deler den med mor (Brandth og Kvande, 2002:196). Denne praksisen deles inn i to ulike praksiser, én som er tilpasset arbeidet til far, og én som gjennomføres sammen med mor hjemme eller som en del av en felles ferie (Brandth og Kvande, 2002:196). Både grensesettende praksis og ubegrenset praksis innebærer fedre i studien som hadde fleksibelt arbeid, og slik var det ikke gitt fra arbeidet hvordan praksisen skulle bli.

Fedrekvotepraksiser i en landbrukskontekst er lite representert i tidligere forskning, og den eneste studien jeg kjenner til som har forsket på fedrekvote og foreldrepermisjon blant bønder er Overrein (2011) sin masteroppgave, hvor denne tematikken representeres i den ene delen av hennes analyse. Overrein presenterer fire ulike fedrekvotepraksiser med utgangspunkt i fem dybdeintervju. Utvalget var fedre som hadde minst ett barn under 10 år, hvor noen var heltidsbønder og noen deltidbønder (Overrein, 2011:30). Den første fedrekvotepraksisen er en fedrekvote med mor hjemme i ferie, som handler om at mor tar ut ferie i fars fedrekvote, slik at de samarbeider om foreldrepermisjonen (Overrein, 2011:65). Her har mor hovedansvaret for barnet, men far har mulighet til å knytte et "tettere bånd" til barnet. En annen praksis innebærer at fedrekvoten gir fri fra lønnsarbeid, men åpner opp for tid til gårdsarbeid (Overrein, 2011:67). Dette innebærer at far tar fri fra tilleggsjobben, men bruker denne ekstra tiden til gårdsarbeid, da i perioder som våronn og lignende. Slik tilbringer ikke far noe særlig mer tid med barnet enn han ville gjort ellers.

Den tredje fedrekvotepraksisen finner Overrein (2011:68) blant heltidsbøndene, hvor fedrekvoten blir mors ekstrapermisjon, gjennom at far får sine uker overføres til mor. Dette er noe som sjeldent tillates av Nav. Praksisen blir legitimert gjennom at han uansett er hjemme, men den fungerer som et hinder for at far skal oppleve å ha hovedansvaret for omsorgen av barnet (Overrein, 2011:68). Den siste fedrekvotepraksisen er en fedrekvote i kombinasjon med arbeid på gården, hvor bonden veksler mellom å være ute og arbeide og være inne og yte omsorg. Bonden arbeider som normalt, og må søke hjelp til omsorgsarbeidet når han skal ut og arbeide (Overrein, 2011:69). I en slik praksis vil han oppleve å ha hovedansvaret for barnet, selv om arbeidet i enkelte situasjoner vil måtte prioriteres.

Disse tre studiene viser hvor mange ulike måter en fedrekvote kan løses på, hvor praksisene både har likheter og ulikheter. Disse bruker jeg i analysen der det er relevant, hvor jeg plukker begrep om praksiser fra alle de tre studiene.

Halrynjo og Kitterød (2016) sin rapport trekker frem hvordan deling av både husarbeid og omsorgsarbeid påvirkes av permisjon. Funnene viser blant annet at etter innføringen av fedrekvoten finner man en likere deling av klesvask i husstanden og mindre konflikt om husarbeid (Halrynjo og Kitterød, 2016:61). De fedrene som tar lang permisjon, deler også omsorgsarbeid og husarbeidet likere (Halrynjo og Kitterød, 2016:65). Slik vil lengden på permisjon påvirke fedres praksiser i permisjonen og videre i familielivet. Kitterød, Halrynjo og Østbakken (2017:117) poengterer viktigheten av at det ikke nødvendigvis er sammenheng mellom å være registrert med uttak av kvote og det å gå inn i roller som omsorgsansvarlig med fravær fra jobb. Rapporten viser at begrenset bruk av fedrekvote ikke handler om motstand mot fedrekvoten eller kjønnsstradisjonelle verdier, men at det er forhold i NAV, arbeidsliv og familieliv som påvirker forskjellig bruk (Kitterød, Halrynjo og Østbakken, 2017:125-126).

2.4 Bondeyrket og landbrukskonteksten

Et sentralt aspekt med min problemstilling er bondeyrkets karakter, og hvordan en slik kontekst kan påvirke fedrekvotepraksis og farspraksis. I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for sentral forskning og perspektiver på bondeyrket og fedre og kjønn i en landbrukskontekst.

2.4.1 Bondeyrkets varierte og fleksible karakter

I løpet av de siste årene har det norske landbruket gjennomgått store endringer, hvor det har vært en nedgang i antall bønder, økende bruk av teknologi, økning i størrelse, spesialisering og økt konkurranse (Brandth og Overrein, 2013:97). Bondeyrket blir definert som en livsstil, da det ofte preges av at familie og generasjoner bor og arbeider side om side på gården (Brandth, 2019:50). Videre er yrket preget av lange arbeidsdager og variasjon i både arbeidsmiljø og arbeidsoppgaver, som igjen følger årstid (Løwe, 2004).

Bondeyrket defineres i denne studien som et fleksibelt arbeid, og fleksibelt arbeid kan inkludere flere ulike kjennetegn. Jeg vil derfor gå nærmere inn på hva slags type fleksibilitet jeg ser som relevant for bondeyrket. Det er forskjellige typer arbeidspraksiser som kan falle under fleksibelt arbeid, blant annet fleksibilitet i rom, fleksibilitet i tid og arbeid hjemme

(Burnett et al., 2011:158). I en bondekontekst vil fleksibilitet i rom innebære hvorvidt man kan bytte på rommene man utfører arbeidet i. Fleksibilitet i tid vil innebære hvorvidt arbeidet er tidsavhengig eller om det er fleksibelt i når det blir utført. Det å arbeide hjemme blir i en bondekontekst særlig relevant, da man finner arbeid og hjem på samme sted, selv om det finnes ulike rom og bygninger for hjemlige aktiviteter og arbeidspraksiser.

Skillet mellom “hjem” og “arbeidsplass” på en familiegård, vil bære preg av å være flytende. Det å arbeide hjemme er også et kjennetegn ved bondeyrket som har vært gjeldende i flere generasjoner, hvor det tradisjonelt er vanlig at gårdsdriften og husholdningen flettes sammen (Brandth, 2017:342). Det som kjennetegnes som hjemme, inkluderer hele gården, og også flere bygninger enn kun boligen (Brandth, 2017:345). Man finner sterke bånd mellom gårdsarbeidet, fritid, bolig, identitet og familie i landbruket, og arbeid og liv kan ses som to sider av samme sak (Løwe, 2004).

2.4.2 “Good farming”

“Good farming” er et begrep som blir brukt av flere forskere for å beskrive hvordan bønder har en sterk identitet som bønder, med tilhørende tanker om hva det vil si å drive med “good farming” og hvordan man kan oppnå dette (Riley, 2016:96). “Good farming” er relatert til produksjonsorienterte mål, gode avlinger, ryddige gårder/åkrer og godt husdyrhold (Riley, 2016:96; Burton, 2004:201). Erfaringsbasert kunnskap blir viktig for å kunne oppnå “good farming”, og denne erfaringsbaserte kunnskapen blir lært gjennom å arve gården fra sin far (Brandth, 2019:50; Saugeres, 2002:377). Kunnskapen om å være bonde kan bli sett på som noe man blir “født inn i” og arver (Saugeres, 2002:377). “Good farming” som ideal og erfaringsbasert kunnskap gjør at bonden kan kjennetegnes ved å arbeide mye, hvor det ikke er mange andre som kan tre inn i arbeidet. Dette sier noe om hvordan bondeyrkets karakter kan gjøre det utfordrende å ta ut fedrekvote.

2.4.3 Kjønn og landbruk

I denne studien er jeg opptatt av mannlige bønders erfaringer med foreldrepermisjon og farspraksis, og det er relevant å trekke frem forskning gjort på kjønn i en landbrukskontekst. Mange av studiene om dette har gitt innblikk i hvordan landbruket og de ulike rommene i landbruket er konstruert som noe maskulint, og det å kontrollere området, kontrollere store maskiner og det å mestre hardt fysisk arbeid er viktige aspekter av maskulinitet i landbruket (Brandth og Haugen, 2005:13). Rural maskulinitet vil preges av både det å være selvstendig

og ha mental styrke (Haugen og Brandth, 2015:227). I likhet med farspraksiser, vil også maskulinitet være noe som endres med tid og kontekst, og variere blant individer. Det kan sies å finnes et kjønnskille mellom rommene “utendørs” og “innendørs” i landbruket, hvor barneomsorgen tradisjonelt blir knyttet til mor i hjemmet, hvor menns arbeid blir knyttet til maskuline rom, som traktoren, åkrene, fjøset og låven (Brandth, 2019:50). Slik blir landbruket preget av en komplementær arbeidsdeling. Hva som skjer i disse maskuline rommene i en tid med foreldrepermisjon for de mannlige bøndene blir dermed interessant å studere.

2.4.4 Bønder og farspraksiser

Landbruket preges av en nærhet mellom arbeid og hjem, og denne nærheten er sentral når det kommer til farspraksiser. Brandth (2017:253) sin forskning viser at denne nærheten blir brukt på forskjellige måter av fedre, og er noe som påvirkes av historisk kontekst og kulturelle og strukturelle endringer i samfunnet. Studien dreide seg om hvordan nærheten mellom arbeid og hjem ble brukt forskjellig i to generasjoner. Den eldre generasjonen var i liten grad involvert i omsorgsarbeid innendørs, men hovedsakelig så dreide farspraksisene seg om å ta med barna med i arbeidet, og da spesielt når de ble gammel nok til å lære ferdigheter og arbeide sammen med sine fedre (Brandth, 2017:253). Den yngre generasjonen var mer involvert i omsorgsarbeidet innendørs, og tok mer ansvar for barna fra tidlig alder, hvor de hadde ansvar både før og etter skolen, og fritidsaktiviteter som ikke hadde noe med gården å gjøre (Brandth, 2017:253). Den yngre generasjonen var opptatt av likestilling, og brukte fleksibiliteten i yrket til å være mer innendørs med barna og delta i aktiviteter utenfor hjemmet (Brandth, 2017:249). Hvordan denne nærheten mellom arbeid og hjem blir brukt vil dermed variere etter hvilke forventninger og normer som er gjeldende i den konteksten. Bøndene i denne studien kan sammenlignes med den yngre generasjonen, hvor det blir interessant å se hvordan de bruker denne nærheten mellom arbeid og hjem i foreldrepermisjonen.

3. Metode og gjennomføring

I dette kapitlet skal jeg gjøre rede for metode og metodiske valg. Dette inkluderer hele forskningsprosessen, fra valg av metode til analyse av datamaterialet.

3.1 Kvalitativ metode

Formålet med denne studien er å undersøke hvilke erfaringer bønder har med foreldrepermisjon. Jeg ønsker å undersøke hvordan bondeyrkets karakter kan påvirke bønders fedrekvote- og farspraksiser. For å besvare problemstillingen blir deres egne erfaringer, tanker og opplevelser sentrale. Jeg ønsker å se erfaringene gjennom deres livsverden, og en kvalitativ innfallsvinkel åpner opp for dette. I kvalitativ metode fokuserer man på å hente ut "rike" data fra hver informant, fremfor å hente ut informasjon fra flest mulig (Leseth og Tellmann, 2014:43). Datamaterialet i kvalitativ forskningsdesign har ofte få personer, men mange variabler (Leseth og Tellmann, 2014:43). Det betyr at fokuset for studien vil være på de ulike praksisene som finnes, ikke hvilke som er mest brukt.

3.1.1 Dybdeintervju

Jeg har valgt å benytte meg av dybdeintervju for at informantene skal få mulighet til å dele sine erfaringer og tanker. I et dybdeintervju kan informanten dele det han ønsker, samtidig som jeg som forsker kan styre samtalen inn på sentrale tema for studien. Observasjon er en annen kvalitativ metode som kunne gitt nyttige innfallsvinkler. Siden jeg ønsker innblikk i hvordan bønder selv erfarer og tilpasser permisjonen, blir måten de tenker og uttrykker seg på mer tydelig i et dybdeintervju enn observasjon. Et intervju har som formål å få fylldige og omfattende kunnskaper om hvordan andre mennesker opplever sin livssituasjon, og å få innblikk i deres synspunkter og perspektiver på sentrale tema (Thagaard, 2018:89). Det er hvordan bøndene opplever og forstår sin livssituasjon med å være bønder og ta foreldrepermisjon som er viktig data for denne studien, og intervju blir en metode som fremmer dette.

Å bruke dybdeintervju fremfor et ferdig spørreskjema åpner opp for mer utdypende svar. Siden dette er et felt det i liten grad er forsket på før, kunne jeg gått glipp av viktig informasjon med et ferdig utfylt spørreskjema. Dybdeintervju åpner opp for digresjoner og uventede vendinger, og disse digresjonene kan være rikt datamateriale. Det kan være aspekter ved tema som jeg som forsker ikke har tenkt ut på forhånd som relevante. Det blir derfor

viktig at jeg som intervjuer er aktiv og stiller oppfølgingsspørsmål når det oppstår slike uventede vendinger og digresjoner.

I et dybdeintervju er det viktig å skape en relativ fri samtale rundt de temaene man er interessert i, ved å forsøke å skape en avslappet stemning hvor informanten kan reflektere over egne erfaringer og meninger rundt det aktuelle temaet (Tjora, 2013:104). Dette var noe jeg tenkte mye på, og for å kunne skape en så avslappet stemning for informanten som mulig, fikk de selv mulighet til å bestemme tid og sted for intervju. Intervjuene ble gjennomført i løpet av januar og februar. For mange bønder er dette en rolig tid i forhold til andre måneder.

3.2 Strategisk utvalg med utvalgsriterier

Da jeg skulle starte rekrutteringen av informanter, måtte jeg først bestemme hvem jeg ønsket å intervju. For å besvare min problemstilling trengte jeg informanter med visse egenskaper og benyttet meg derfor av et strategisk utvalg. Et strategisk utvalg er en systematisk utvelging av personer med spesielle egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemstillingen (Thagaard, 2018:54).

Siden jeg er interessert i *bønders* erfaringer, var det første kriteriet jeg satte at informanten måtte være en aktiv bonde. Jeg måtte vurdere om jeg skulle sette noen begrensninger på type gårdsdrift, da type gårdsdrift vil påvirke arbeidshverdagen og livssituasjonen. For å få flest mulige innfallsvinkler og ulike erfaringer bestemte jeg meg for å ikke legge noen kriterier for dette.

Jeg er interessert i bønders erfaringer med *foreldrepermisjon*, og neste utvalgsriterium ble at bonden må ha vært i eller opparbeidet seg rett til foreldrepermisjon mens de var aktiv bonde. For at erfaringen med foreldrepermisjon ikke skal være for langt tilbake i tid og for å sikre at ordningene med foreldrepermisjon er tilnærmet slik den er nå, satte jeg et krav om at informanten må ha et barn under sju år og hatt rett til foreldrepermisjon med dette barnet eller et yngre barn. Ved å sette denne grensen vil alle informantene ha hatt rett til ti uker eller mer med fedrekvote. Jo lengre tid det har gått siden foreldrepermisjonen, jo vanskeligere vil det være å huske erfaringer og opplevelser, derfor ville jeg begrense tidsavstanden til permisjonen. Jeg var i hovedsak interessert i å intervju bønder som hadde vært i foreldrepermisjon, siden bondeyrkets møte med foreldrepermisjon er sentralt i denne studien. Jeg har likevel vært åpen for at de som har opparbeidet seg rett til foreldrepermisjon og valgt

å ikke ta den ut kan melde seg til studien. Dette kunne gitt et interessant innblikk i hvordan bondeyrket kan være utfordrende å kombinere med foreldrepermisjon. Jeg har likevel kun intervjuet bønder som har vært i foreldrepermisjon, da det kun er de som har meldt seg til studien. Dermed har jeg spisset problemstillingen min mot det å kombinere bondeyrket med foreldrepermisjon.

Jeg har ikke lagt noen utvalgs-kriterier for kjønn, da både mannlige og kvinnelige bønder ville gitt interessante innblikk i hvordan bondeyrket kan være med på å påvirke foreldrepermisjon og omsorgspraksis. Et flertall av Norges bønder er menn, og det var kun menn som meldte seg til studien. Utvalget ble dermed mer spisset etter rekrutteringen, til å gjelde kun mannlige bønder som har vært i foreldrepermisjon.

Studien baserer seg dermed på et strategisk utvalg av informanter, hvor informantene er aktive bønder som har vært i foreldrepermisjon i løpet av de siste sju årene, for å svare på problemstillingen om hvordan bondeyrkets karakter påvirker fedrekvotepraksis og farspraksis.

3.3 Datainnsamling

Datainnsamlingen foregikk i løpet av januar og midten av februar i 2019, hvor det tilsammen ble gjennomført sju intervju i løpet av seks uker.

3.3.1 Rekruttering av informanter

Antall bønder i Norge har hatt en nedgang de siste årene og gjennomsnittsalderen for bønder er nokså høy. Jeg var derfor forberedt på at å finne aktive bønder som har fått barn de siste sju årene, kunne bli utfordrende. Siden jeg selv har vokst opp med foreldre som er bønder, startet jeg rekrutteringen med å spørre om de visste om noen mulige informanter og kom i kontakt med min første informant gjennom dem. Jeg forsøkte å benytte meg av snøballmetoden videre, som betyr at man spør noen som selv innehar de egenskapene man er ute etter om de har navn på noen som har tilsvarende egenskaper som er relevante for problemstillingen (Thagaard, 2018:56). Min første informant hadde ingen forslag, og jeg måtte derfor benytte meg av en annen strategi for å rekruttere flere informanter.

Thagaard (2018:56) skriver at det kan være hensiktsmessig å sende en formell henvendelse innenfor en setting som er strategisk i forhold til det utvalget du trenger. Siden det ikke finnes

noen form for offentlig liste over bønder og barn, tenkte jeg at jeg måtte ta kontakt med organisasjoner som kunne ha en form for oversikt. Jeg sendte dermed ut informasjonsskriv og et ønske om å komme i kontakt med bønder som fylte disse kriteriene til lokale bondelagsledere i nærområdet. Jeg startet med å sende ut e-post til de lokale bondelagene som var nærmest geografisk, før jeg gradvis utvidet området etter behov. Noen bondelagsledere sendte felles e-post til alle medlemmene, mens andre ga meg navn på personer jeg kunne ta direkte kontakt med. De neste fem informantene som meldte seg til studien var personer jeg ble tipset om og som jeg tok direkte kontakt med. Videre henvendte en informant seg til meg gjennom å ha sett informasjonsskrivet.

Jeg benyttet meg dermed av et tilgjengelighetsutvalg. Utvalget er strategisk ved at informantene har de egenskapene som er relevante for problemstillingen, og er tilgjengelige for forskeren (Thagaard, 2018:56). Et problem med et slikt utvalg kan være at de som er villige til å delta i studien, føler at de mestrer sin livssituasjon og ønsker at forskeren skal få innsyn (Thagaard, 2018:57). De som ikke ønsker å delta kan oppleve utfordringer med det fenomenet som studeres. Jeg opplevde at de fleste jeg tok kontakt med takket ja til studien. I analysen viser jeg hvordan mange av informantene har hatt utfordringer med foreldrepermisjon. Det er likevel vanskelig å vite om de få som takket nei til å delta i studien hadde andre utfordringer eller grunner. Utvalget består likevel av variasjoner i både livssituasjon, driftsform og erfaringer med foreldrepermisjon, hvor noen opplever mestring og andre utfordringer. Slik representerer utvalget flere sider av det fenomenet jeg studerer.

På forhånd hadde jeg sett for meg å intervju mellom åtte og ti informanter, men endte opp med sju informanter. Jeg tok en vurdering underveis, hvor jeg vurderte størrelsen av utvalget i forhold til et "metningspunkt". Det betyr at man betrakter utvalget som stort nok når man ser at intervju med flere informanter ikke gir større forståelse av det fenomenet man studerer (Thagaard, 2018:59). Denne vurderingen gjorde jeg etter at de sju intervjuene var ferdig transkribert og lest gjennom. Jeg så at de sentrale kategoriene som jeg var interessert i var tilstrekkelig dekket av et rikt datamateriale. I kvalitativ forskning må man vurdere utvalget etter de målene man har med i analysen, og passe på at antall informanter ikke er større enn at det er mulig å gjennomføre omfattende analyser (Thagaard, 2018:59). Dette tok jeg med i vurderingen, og så at mengden datamaterialet jeg hadde var stort nok til å gjennomføre en grundig analyse i løpet av den tiden jeg hadde på studien.

Tabell 1. viser en enkel oversikt over de sju informantene. De er anonymisert med fiktive navn og viser hva slags type drift informantene driver med og hvilken type foreldrepermisjon de hadde sist.

Tabell 1. Oversikt over informanter

	Type drift	Siste foreldrepermisjon
Informant 1 Morten	Heltidsbonde med melkeproduksjon (melkerobot)	Sammenhengende uttak med 80 prosent foreldrepenger
Informant 2 Carl	Heltidsbonde i samdrift med melk- og kjøttproduksjon (melkerobot)	Gradert permisjon - permisjon to dager i uka
Informant 3 Truls	Heltidsbonde med sau- og kjøttproduksjon med ammekyr Tilleggsjobb i permisjonstiden	Sammenhengende uttak med 80 prosent foreldrepenger
Informant 4 Jon	Deltidsbonde med kornproduksjon, men heltid selvstendig næringsdrivende med annen næringsaktivitet på gården.	Gradert permisjon - permisjon to dager i uka
Informant 5 Ulrik	Heltidsbonde med kylling- og kornproduksjon. 40 prosent stilling i tilleggsjobb i permisjonstiden.	Sammenhengende uttak med 100 prosent foreldrepenger
Informant 6 Stian	Heltidsbonde i samdrift med melk- og kjøttproduksjon (melkerobot).	Sammenhengende uttak med 80 prosent foreldrepenger
Informant 7 Olav	Deltidsbonde med kornproduksjon 80 prosent stilling i tilleggsjobb.	Sammenhengende uttak med 100 prosent foreldrepenger

Alle informantene oppfyller de kriteriene jeg hadde satt på forhånd. Man finner variasjon i utvalget gjennom både type drift, type foreldrepermisjon og løsninger i permisjonstida. Tre av informantene har eller hadde tilleggsjobb til gårdsdriften i permisjonstiden. Alle informantene har partnere. Partneren til Olav var sykmeldt i permisjonstiden, ellers hadde alle partnerne tilknytning til arbeidslivet. Alle informantene har flere barn, og har hatt flere foreldrepermisjoner eller skal ut i flere foreldrepermisjoner. I tabellen oppgir jeg den foreldrepermisjonen de hadde sist. Andre foreldrepermisjoner vil bli presentert i analysen der det er relevant.

3.3.2 Utarbeiding og bruk av intervjuguide

For å kunne strukturere intervjuene og sikre at vi var innom alle temaene jeg hadde sett for meg, ble det utarbeidet en intervjuguide i forkant av intervjuene. Som nevnt tidligere har jeg selv vokst opp på gård og har noe kjennskap til tema gjennom dette. Gjennom tidligere fag og oppgaver på NTNU har jeg også fått innblikk i tema, men jeg leste likevel forskningslitteratur på foreldrepermisjon og bønders familieliv i forkant. Dette ble grunnlag for å utarbeide tema og spørsmål til intervjuguiden.

I utarbeidningen fokuserte jeg på å starte med noen enkle åpnings spørsmål for at informanten skulle få tid til å bli komfortabel i intervju situasjonen. Jeg startet hvert intervju med å be informanten om å fortelle om seg selv, sin familie og gården. Dette så jeg for meg at ble et godt utgangspunkt for videre spørsmål. De mer personlige og “krevende” spørsmålene om erfaringer med foreldre permisjonen plasserte jeg lengre ned i intervjuguiden. Når vi kommer lengre ut i intervjuet vil informanten ha fått tid til å bli komfortabel i intervju situasjonen og samtalen har forhåpentligvis grei flyt. Det er også viktig med spørsmål som skaper en naturlig nedtrapping og avslutning av intervjuet, både for å gjøre det så komfortabelt som mulig for informanten og meg selv som intervjuer. Jeg så derfor for meg å avslutte intervjuet med å gi informanten mulighet til å dele ting vi ikke hadde snakket om og spørre om han hadde spørsmål.

Selv om jeg hadde fastsatt en rekkefølge på tema og spørsmål på forhånd, varierte rekkefølgen i intervjuene. Jeg gjennomførte halvstrukturerte intervju, ved at jeg hadde en oppsatt intervjuguide med spørsmål og tema, men rekkefølgen disse ble spurt varierte etter hvordan samtalen gikk (Leseth og Tellmann, 2014:89). Jeg tilpasset spørsmålene underveis, og prøvde å frigjøre meg fra intervjuguiden slik at det informantene sa var i fokus. Ved at ta utgangspunkt i det informantene sier for å spørre videre spørsmål, vil også samtalen flyte bedre. Intervjuguiden fungerte som en støtte for å sikre at jeg var innom alle de temaene jeg hadde sett for meg.

3.3.3 Intervjuprosessen

Intervjuene varte i gjennomsnitt rundt én time. Alle informantene fikk informasjon om studien i forkant av intervjuet, og de ble informert om sine rettigheter. Det ble innhentet skriftlig samtykke til gjennomføring av intervju og lydopptak i forkant av hvert intervju. Alle informantene aksepterte lydopptak. Jeg ønsket å ta lydopptak av intervjuene for at jeg kunne konsentrere meg i større grad om det som ble sagt, fremfor å notere alt, samtidig som det sikret at jeg ikke gikk glipp av viktig informasjon.

Intervjuene ble utført på ulike steder etter informantenes eget ønske. Fire av intervjuene ble gjennomført hjemme hos informantene, ett intervju ble utført på kontoret i informantens fjøs, ett intervju ble utført på en kafé og ett intervju ble utført på kontoret på informantens eksterne arbeidsplass. Ved å tilpasse tid og sted ut ifra informantens ønsker ble det enklere for

informantene å bli med i studien, da hverdagen som bonde kan være travel. I to av intervjuene var informantens partner hjemme samtidig og tok delvis del i intervjuet. Det kan tenkes at informantene ville svart annerledes dersom de hadde vært alene. Jeg opplevde likevel at partners rolle i intervjuet var å hjelpe informanten med å huske i situasjoner hvor ting var uklart, og opplevde det derfor som en styrke for intervjuet at partner var tilstede når informanten ønsket det.

I gjennomføringen av intervjuene utviklet jeg meg som intervjuer og ble tryggere i rollen. Jeg ble friere fra intervjuguiden og mindre nervøs etter at jeg hadde gjennomført de første intervjuene, og opplevde at samtalen i intervjuet også fløt bedre. Det at jeg var nervøs i intervjusituasjonen har også gjort meg mer skjerpet og konsentrert, og kan sies å ha fungert positivt. Når jeg ble tryggere i rollen opplevde jeg at jeg ble flinkere til å stille oppfølgingsspørsmål og å fokusere på det som ble sagt. Transkriberingen av intervju ble gjort fortløpende mellom intervjuene og gjennom å lytte til opptak av de første intervjuene, ble jeg mer bevisst på at jeg måtte bli flinkere til å stille oppfølgingsspørsmål.

Det å snakke om foreldrepermisjon i kombinasjon med et så travel yrke som bondeyrket, kan oppleves som vanskelig for enkelte, siden det kan by på en del utfordringer. Da er det viktig at jeg som intervjuer ikke stiller spørsmål som oppleves som dømmende eller skeptiske til det å for eksempel ha arbeidet i permisjonen eller fått andre til å ta seg av omsorgsarbeidet. Dette er viktig for at informanten skal føle seg trygg og komfortabel, men også for at informanten skal føle at han kan være ærlig i intervjuet uten å bli dømt. For å skape samtaleflyt og gi intervjupersonen oppmuntrende respons, brukte jeg i intervjuene det som kan kalles for prober, som er spørsmål eller kommentarer som uttrykker at jeg er interessert og oppmerksom på det informanten sier (Thagaard, 2018:96). Dette var kommentarer som “ja”, “mhm” eller kroppsspråk som nikk og lignende. Slik ble informantene oppmuntret til å snakke videre om et tema.

3.4 Ethiske vurderinger

I forkant av rekruttering- og intervjuprosessen ble det sendt inn søknad til

Personvernombudet for forskning ved Norsk senter for forskningsdata (NSD). Jeg sendte inn prosjektbeskrivelse og beskrivelse av hvordan jeg skulle behandle personopplysninger. Siden det skulle bli brukt lydopptak av intervjuene, hvor det også kunne komme frem personopplysninger, var det nødvendig å få godkjenning av NSD. Søknaden ble godkjent i

desember 2018 uten merknader. NSDs informasjonsplikt ble fulgt gjennom at det utformet et informasjonsskriv som informantene fikk i forkant av intervjuet.

3.4.1 Anonymitet

I kvalitativ forskning har man ofte få informanter, og det er det viktig å sikre at informantene er anonyme slik at de ikke kan gjenkjennes i studien. Dette er for å beskytte informantene og for at det skal oppleves som tryggere å åpne seg i intervju. I denne studien er det intervjuet sju bønder. Siden andelen bønder i hvert område kan sies å være lav og hvor det ikke er så mange som har fått barn de siste sju årene, har jeg vært oppmerksom på at mye av informasjonen om informantene må anonymiseres. Informantene har fått fiktive navn og jeg har valgt å ikke oppgi hvor informantene er fra i teksten eller i transkriberingen. Sitatene er skrevet på bokmål, slik at dialekt ikke skal kunne kobles til sted

Jeg har utelatt informasjon som alder, navn på partner, navn på arbeidssted og navn på barn, da dette kan føre til at både informantene og deres familie blir lett å identifisere i studien. Denne anonymiseringen ble gjort allerede i transkriberingen av intervjuene, hvor disse ble omtalt som *kone*, *partner* eller *første barn*. Jeg har brukt dette stjernetegnet for å vise når jeg har gjort slike endringer i sitater. I studien har jeg valgt å oppgi type drift og type foreldrepermisjon, men jeg har ikke oppgitt eksakt størrelse på drift eller når foreldrepermisjonen var for å sikre anonymiteten. Jeg har ikke valgt å anonymisere type drift og type foreldrepermisjon, fordi det er viktige aspekter for å svare på min problemstilling. Type drift og type foreldrepermisjon er såpass generelt at det ikke skal være mulig å gjenkjenne informantene med grunnlag i dette.

3.4.2 Informert samtykke og konfidensialitet

Som forsker har man et ansvar om å informere informanten om prosjektet, slik at deltakeren har dette som grunnlag når han skal vurdere om han ønsker å delta i prosjektet og dermed gi sitt samtykke (Thagaard, 2018:23). I forkant av hvert intervju hadde informantene fått informasjonsskriv om prosjektet, i tillegg til at jeg muntlig informerte om prosjektet, om bruk av lydopptak, anonymitet og at dette var basert på frivillig deltakelse. Jeg informerte om hvordan lydopptaket skulle brukes, at det kun var jeg som skulle lytte til det og at det ville bli slettet etter at prosjektet var ferdig i juni. Jeg informerte også om at de når som helst kunne trekke seg fra intervjuet, både i forkant, under og etter intervjuet. Jeg forsikret de om at all

personlig informasjon ville bli behandlet konfidensielt, og at de ville bli anonymisert i masteroppgaven.

3.5 Datamaterialets kvalitet

For å vurdere datamaterialets kvalitet har jeg først og fremst lagt vekt på min egen forskerrolle og refleksjoner rundt dette. Videre har jeg tatt utgangspunkt i de mest vanlige kriteriene for kvalitet i kvalitativ forskning, nemlig pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet for å vurdere kvaliteten på datamaterialet (Tjora, 2013:202).

3.5.1 Egen forskerrolle

Når man gjennomfører et kvalitativt dybdeintervju, vil interaksjonen alltid være preget av både forskeren og informantens subjektive trekk (Thagaard, 2018:104). Det er derfor viktig at man reflekterer over hvordan ens egen forskerrolle og personlige egenskaper kan ha vært med å påvirke intervjuet, og relasjonen mellom en selv og informanten.

Siden jeg selv har kjennskap til landbruk, var jeg bevisst på at ting som kunne oppleves som selvsagt for meg og informanten, ikke var selvsagt for de fleste. Jeg prøvde derfor å virke så “naiv” og “uvitende” som mulig når jeg stilte spørsmål, for å få så detaljrike beskrivelser som mulig. Dette var noe jeg opplevde som lettere når jeg intervjuet bønder som drev med drift som jeg selv ikke hadde noe særlig kunnskap til, men jeg ble flinkere til dette der jeg også hadde kunnskap etterhvert.

Det kom frem tidlig i de aller fleste intervjuene at jeg selv hadde vokst opp på gård. Jeg ser på det som en styrke at informantene kjente til dette, da det kan være med på å bygge tillit mellom meg og informanten. Det er viktig at man unngår å skape avstand til informanten i intervjusituasjonen dersom man ønsker tillit og den sosiale avstanden til informantene reduseres når man som forsker kjenner miljøet fra før (Thagaard, 2018:105). Selv om jeg selv ikke har kjennskap til det å kombinere bondeyrket med foreldrepermisjon, kjenner jeg til en del karakteriske trekk ved bondeyrket som gjør at jeg lettere kan stille “de riktige” spørsmålene.

Min kjennskap til bondeyrket og landbruk kan også føre til at jeg på forhånd har forventninger om hvordan ting er. Jeg opplevde at jeg i forkant av intervjuprosessen dannet meg noen forventninger om hva jeg så for meg å finne. Dette ble jeg oppmerksom på tidlig,

og jeg prøvde derfor å være så åpen som mulig under intervjuene. For å unngå at informantene forteller det de tror forskeren ønsker å høre, er det viktig at man i størst mulig grad prøver å unngå at ens egne verdier preger intervjusituasjonen (Thagaard, 2018:108). En begrensning med en tidligere kjennskap til miljøet er at man kan overse nyanser som ikke stemmer overens med de erfaringene og oppfatningene man har selv (Thagaard, 2018:190). Gjennom å bli bevisst hvordan tidligere kunnskap kan påvirke funnene tidlig i intervjuprosessen, har jeg jobbet aktivt for å unngå at funnene skal bli formet av dette.

3.5.2 Pålitelighet

Hva slags forhold som finnes internt i forskningsprosessen og hvordan disse kan påvirke datamaterialet er viktig å fortelle om for å styrke pålitelighet i forskningen (Tjora, 2013:206). For å styrke påliteligheten har jeg vært åpen om min egen forskerrolle, hvordan jeg har gjennomført datainnsamlingen og hva slags valg jeg har tatt. Jeg har vært så åpen som mulig om hvordan jeg har valgt ut informanter, hvordan jeg har erfart intervjusituasjonene og ulike utfordringer som har dukket opp, for å gi et godt innblikk i forskningsprosessen. Jeg går også grundig gjennom hvordan jeg har analysert datamaterialet, slik at det skal være mulig å bli med trinn for trinn gjennom forskningsprosessen. Gjennom bruk av lydopptak, direkte transkribering og direkte sitat i analysen, har jeg også minsket faren for eventuelle feil og misforståelser, noe som gjør datamaterialet mer pålitelig.

Datamaterialet baserer seg på informantenes minner og hvordan de husker foreldrepermisjonen. Noen av informantene har påpekt at de opplever det som vanskelig å huske, mens andre ikke har hatt særlig problemer med dette. Siden datamaterialet baserer seg på hvordan de husker at de erfarte foreldrepermisjonen, fremfor at de erfarer det her og nå, kan det være at informantene husker det annerledes nå enn de gjorde den tiden de hadde foreldrepermisjon. Min studie baserer seg på bønders egne erfaringer og oppfatninger av foreldrepermisjon og farspraksis. Med institusjonell etnografi som teoretisk perspektiv, deler jeg Smiths forståelse av erfaring som noe dialogisk. En erfaring eksisterer ikke før den har blitt fortalt, ved at den kun kan bli synlig gjennom språk ved hjelp av tale eller skrift (Smith, 2005:126). Slik vil informantenes fortellinger om sine erfaringer, alltid være påvirket av diskurser og situasjonen de blir fortalt i. En erfaring vil dermed ikke være et nøytralt bilde av realiteten, men være påvirket av den konteksten den deles i. Slik blir det ikke relevant hva de ikke husker, men hva de sitter igjen med av erfaringer og opplevelser.

3.5.3 Gyldighet

Det jeg ønsker å undersøke i denne studien er hvordan bondeyrkets karakter påvirker fedrekvotepraksis og farspraksis, og dette har jeg undersøkt gjennom å bruke kvalitative intervju om hvordan bonden selv opplever og erfarer dette. Et viktig spørsmål å stille seg blir om man måler det man har som hensikt til å måle. I intervjuene er det informantenes egne oppfatninger og erfaringer med foreldrepermisjonen og hvordan de er som far som er i fokus. Det er enkeltmenneskers erfaringer som er kilde til å få økt forståelse for bondeyrket og foreldrepermisjon i denne studien. Jeg ønsker ikke å finne en fasit på hvordan bondeyrket påvirker fedrekvotepraksis og farspraksis, men bruker bønders erfaringer for å få et større innblikk i dette.

Jeg startet datainnsamlingen med et åpent blikk og en bredere tematikk, hvor jeg spisset problemstillingen etter at jeg hadde gjennomført intervjuene. Slik er datamaterialet dekkende for å svare på de forskningsspørsmålene jeg er interessert i å få svar på. De forskningsspørsmålene jeg stiller er tema som kommer frem i intervjuene, og dette er noe jeg viser gjennom oppgaven ved å knytte direkte sitat fra intervjuene til disse temaene.

3.5.4 Generaliserbarhet

Hva slags metode som brukes og hva som er formålet til studien, henger sammen med hva slags type generaliserbarhet man er ute etter. Dersom man hadde benyttet seg av en kvantitativ forskningsmetode, ville man kanskje vært interessert i å kartlegge en generell bruk av foreldrepermisjon blant bønder og se på ulike sammenhenger, og generalisere dette til alle bønder. Siden jeg i denne studien har brukt kvalitativ forskningsmetode for å få innblikk i bønders tanker, refleksjoner og oppfatninger, er jeg ute etter en annen type generaliserbarhet.

I kvalitativ forskning handler generalisering om hvorvidt forskerens tolkninger av det som blir sagt i intervjuene, kan overføres til å være gjeldende i andre lignende sammenhenger (Leseth og Tellmann, 2014:163). Funnene kan sies å ha overførbarhet til lignende situasjoner, hvor andre bønder, selvstendig næringsdrivende eller andre med slikt fleksibelt arbeid kan ha de samme erfaringene eller benytte seg av de samme praksisene. Studien av enkeltpersoners erfaringer med å kombinere bondeyrket med foreldrepermisjon gir også innblikk og kunnskap om hvordan velferdsordninger rundt foreldrepermisjon fungerer i praksis og hvordan et yrkes særegne karakter kan påvirke dette.

3.6 Analyse av datamaterialet

En analyse i kvalitativ forskning vil hele tiden foregå parallelt med datainnsamlingen (Leseth og Tellmann, 2014:140). Slik har analysen startet allerede under første intervju. Siden jeg tidligere har gjort rede for min egen forskerrolle og forventninger til funn, vil jeg i denne delen begrense analyse til å gjelde prosessen etter transkriberingen av intervjuene.

Etter transkriberingen av intervjuene, satt jeg igjen med mange sider tekst. For å få oversikt over hva som kom frem i intervjuene, leste jeg gjennom alle intervjuene på nytt samtidig som jeg etterhvert skrev ned stikkord under større tema som kom frem i intervjuene. Eksempel på dette er en større kategori som “utfordringer med å ta fri”, med stikkord som “ikke fri fra ansvaret” og “finne noen som er kompetent nok”. Med utgangspunkt i disse empirinære kodene, prøvde jeg deretter å finne større kategorier og underkategorier. En vanlig måte å starte analysearbeidet med kvalitative data er å identifisere noen nøkkeltema og kategorier man kan analysere dataen med (Coffey og Atkinson, 1996:26). Slik blir de ulike delene av datamaterialet bundet tett sammen, gjennom at kategoriene har noe til felles med datamaterialet (Coffey og Atkinson, 1996:27). De temaene og kategoriene som jeg laget, ble laget med utgangspunkt i de temaene jeg allerede hadde trukket ut fra datamaterialet og de forskningsspørsmålene jeg hadde laget meg. “Fedrekvotepraksiser og omsorgsarbeid i permisjonen”, ble laget med utgangspunkt i alle de ulike strategiene jeg fant. Jeg har dermed benyttet meg av en temasentrert tilnærming fremfor personsentrert tilnærming, hvor jeg har fokusert på tema som fremstår som sentrale fremfor mønstre knyttet til persontyper (Leseth og Tellmann, 2014:156-157). Siden min problemstilling er hvordan bondeyrkets karakter påvirker fedrekvotepraksis og farspraksis, blir ulike tema og aspekter ved typer praksiser mer sentralt enn å sortere etter persontyper, da bøndene har benyttet seg av flere praksiser.

Etter å ha funnet større kategorier og underkategorier, lagde jeg tabeller for hver kategori med tilhørende underkategorier, og gikk gjennom hvert intervju og trakk ut sitater som jeg så som relevante for disse kategoriene. Når man skal kode datamaterialet, handler det i stor grad om å forenkle eller å redusere datamaterialet ned til en størrelse som er mer håndterbar (Coffey og Atkinson, 1996:28). Dette er noe man gjør gjennom å trekke ut de delene av materialet som kan sies å tilhøre samme kode eller kategori (Coffey og Atkinson, 1996:28). Gjennom å arbeide slik fikk jeg organisert datamaterialet mitt på en måte som var mer håndterbar når jeg skulle arbeide videre med analysen. Disse kategoriene og underkategoriene ble utgangspunkt for de tre analysekapitlene i denne studien. Overskriftene

i disse kapitlene er gjort med utgangspunkt i disse kategoriene og underkategoriene, men ordlyden og strukturen har blitt endret underveis.

Smiths institusjonelle etnografi er det teoretiske perspektivet som ligger til grunn for analysen. Institusjonell etnografi kom som en reaksjon på det Smith kaller mainstream-sosiologien, som hun mener har for sterkt fokus på konseptuelle rammeverk som trykkes over ethvert forskningsprosjekt (Smith, 2005:50). Hun beskriver institusjonell etnografi som en undersøkelsesmetode, ved at funnene ikke er forutbestemt av et slikt konseptuelt rammeverk som regulerer hvordan dataen skal bli tolket (Smith, 2005:50). I min analyse forholder jeg meg til dette gjennom at jeg tar utgangspunkt i bøndernes erfaringer for å strukturere analysen, uten noe forutbestemt rammeverk. Det er bøndernes utsagn og erfaringer som lager utgangspunktet for analysen. Tidligere forskning og begreper som jeg senere ser som relevante for min analyse vil likevel være med å forme analysen. Slik vil analysen inneholde andre teoretiske begreper, men disse blir brukt som verktøy for å belyse funn, fremfor som begrep som strukturerer analysen.

4. Bondeyrkets karakter

Bondeyrket skiller seg fra andre ved at det ofte beskrives som en livsstil. Det sterke båndet mellom gårdsarbeid, fritid, bolig, identitet og familie som man finner i landbruket kan gjøre at arbeid og liv blir to sider av samme sak (Løwe, 2004). Det bøndene trekker frem som beskrivende for sin arbeidsdag, og hva som er utfordrende og muliggjørende med bondeyrket i kombinasjon med foreldrepermisjon, bruker jeg i dette kapittelet som grunnlag for hva som kan betegnes som bondeyrkets karakter.

4.1 Variasjon i rom og veksling mellom arbeid og hjem

Bøndernes beskrivelse av sin vanlige arbeidsdag viser at bondeyrket preges av en variasjon i rom, ved at man veksler mellom ulike bygninger og rom som fjøs, låve, kontor, traktor og det å være utendørs. Samtidig finner man en veksling mellom å være på arbeid og det å være "hjemme". Morten, Truls og Stian sine beskrivelser av en vanlig arbeidsdag illustrerer dette på ulike måter:

En vanlig dag på denne tida på året er at vi står opp i sekstida, vekker ungene og så sitter vi rundt dette bordet og spiser frokost klokka kvart på sju. Så tar ungene bussen 07.40, de største ungene som går på skolen. Også leverer vi i barnehagen, også er *kona* hjemme sammen med hun minste da. Så går jeg i fjøset rundt kl. 08.00, så er jeg inne i fjøset rundt kl. 10.30. Da spiser vi formiddagsmat sammen jeg og kona mi, også går jeg ut og gjør enten rundballtransport, klippe kyr eller jobbe med kontorarbeid. Og så forbereder jeg litt fjøsstell til kvelden. Så er det middag og ungene kommer hjem. Så er det fjøsstell, og så går jeg ofte inn midt fjøsstellet da, for å legge ungene. Også går jeg ut igjen rundt kl. 20.00 og gjør fjøset til sann 21.30, og så er det kveld (Morten).

Det er nå som regel å stå opp før ungene våkner, slik at man rekker og gjøre fjøs først. Også kjører jeg til barnehagen da. Så kommer jeg hjem og hjelper til med tvillingene egentlig til kl. 10.00. Arbeidsdagen begynner egentlig ikke før da, men da er fjøset gjort. Da klarer jeg som regel å arbeide fra 10.00 til 14.00, hvis det er noe prosjekt da mens *eldste barn* er i barnehagen. Og fra kl. 14.00 til kl. 19.30 så er det egentlig å passe på barn og middag og sånt. Så er det fjøs da fra kl. 19.30 til 21.30 (Truls)

Vi [samdriften] begynner i fjøset 06.30 og så bruker vi kanskje 2-3 timer på fjøsstellet da. Og så bruker vi å samles her [fjøskontoret] til frokost på morgenen. Så er det forefallende arbeid egentlig i løpet av dagen da. Om sommeren så går det selvfølgelig i slått, og våren i våronn og vinteren da går det i vedlikehold på utstyr, fjøs og bygninger og sånne ting. Så er det kveldsstell rundt kl. 17.00 på ettermiddagen. Det er ganske fort gjort da, tar bare 1 time eller 2. Så har vi kveldsrunde rundt kl. 21.00/22.00 (Stian).

Morten driver med melkeproduksjon i et robotfjøs og vekslingen mellom ulike rom preger arbeidsdagen i stor grad. Mellom kl. 08.00 og 21.30 beveger han seg mellom blant annet hjem, barnehage, fjøs, traktor og fjøskontor. I fjøset vil det også være flere ulike rom som man veksler mellom. Truls som driver med sau og kjøttproduksjon med ammekyr veksler

også mellom ulike rom i løpet av dagen, hvor også hans arbeidsdag preges av å starte tidlig og ende sent. Stian driver med melk- og kjøttproduksjon i et samdriftsfjøs noen kilometer fra hans hjem, og ut ifra hans beskrivelse av en vanlig arbeidsdag skifter også han mellom ulike rom, men har ikke like hyppige skifter mellom arbeid og hjem. Et kjennetegn ved fleksibelt arbeid kan være at man har fleksibilitet i rom (Burnett et al., 2011:158). Bøndene kan sies å ha lite fleksibilitet i rom, da fjøset, gården og åkrene krever fysisk arbeid i akkurat de rommene. Bondeyrket preges heller av en variasjon i rom, fremfor en fleksibilitet i rom. Denne variasjonen i rom henger sammen med variasjonene i arbeidsoppgaver. De ulike rommene og ulike arbeidsoppgavene vil ha ulike kjennetegn som vil påvirke i hvilken grad barnet kan være med. Slik har variasjonene i rom også noe å si for barneomsorg.

Både Morten, Stian og Truls sine arbeidsdager starter tidlig og ender sent, men de er hjemme flere ganger i løpet av dagen. Hva som karakteriseres som hjemme og fritid kan være vanskelig å definere på en gård, da det tradisjonelt er vanlig at gårdsdriften og husholdningen flettes sammen (Brandth, 2017:342). Det jeg betegner som hjemme i denne sammenhengen er å være innendørs. Vekslingen mellom arbeid og hjem skjer hyppig i løpet av en dag, og slik vil rollen som “bonde” og “far” også veksles. Bøndene går ut av gårdsarbeidet og inn i omsorgsarbeidet flere ganger i løpet av dagen. Slik kan bondeyrket beskrives som fleksibelt ved at man har mulighet til å veksle mellom disse to så hyppig på grunn av arbeidets nærhet til hjemmet. Å bruke fleksibiliteten på denne måten er ingen selvfølge, og som Brandths (2017) tidligere forskning viser vil nærheten mellom arbeid og hjem brukes på forskjellige måter ut fra kulturelle og strukturelle endringer i samfunnet. Det at disse bøndene er involvert i både barnehagekjøring, legging av barn og annet omsorgsarbeid viser at de bruker fleksibiliteten i yrket for å kunne involvere seg.

Morten, Stian og Truls er heltidsbønder, og hele dagen er preget av å være bonde. Olav driver med kornproduksjon, og har i tillegg til gården en 80 prosent stilling. Han beskriver en vanlig arbeidsdag slik:

Starter nå kl. 06.00 da, ordner meg og tar med meg ungene i barnehagen. Også kjører jeg hit [tilleggsjobb], så jeg starter dagen her kl. 07.15 og er her til kl. 15.00. Drar hjem og spiser middag, leker med ungene. Så ut og arbeide til kl. 22.00/22.30. Stort sett hver dag.

Arbeidsdagen til Olav starter også tidlig og ender sent, men gårdsarbeidet foregår hovedsakelig ettermiddag og kveld. Slik har Olav en veksling mellom enda et rom utenfor gårdsbruket, og ikke en like hyppig veksling mellom arbeid og hjemme. Carl, Jon og Ulriks

arbeidsdager preges også av variasjon i rom og veksling mellom arbeid og hjem, men ikke i like stor grad som Morten, Stian og Truls sine arbeidsdager. Alle bøndene kan dermed sies å ha en arbeidsdag preget av variasjon i rom og veksling mellom arbeid og hjem, men hvor hyppigheten varierer.

4.2 Fleksibilitet i tid

Fleksibilitet i tid er også noe som kjennetegner fleksibelt arbeid (Burnett et al., 2011:158).

Selv om bøndenes arbeidsdag preges av å være lang, med variasjon i rom og hyppig veksling mellom arbeid og hjem, trekker flere av bøndene frem hvordan arbeidet også har en viss grad av fleksibilitet i tid. De tre melkebøndene, Morten, Carl og Stian har alle melkerobot og trekker frem hvordan denne er viktig for fleksibiliteten i yrket:

Ja, roboten gir en helt unik fleksibilitet, det er ikke snakk om noe annet nei. Det er som oppvaskmaskin vet du, ingen som ønsker seg tilbake. De er mest skeptisk før de får tak i det, som gamle folk som sier at hankene detter av koppene og sånn, men når man har det så går man ikke og drømmer om, nei det var så fint og koselig å vaske kopper (Morten).

Men jeg er jo ganske, kan legge opp dagen selv. Så hvis jeg vet at det er noe ekstra, skal ut på jakt for eksempel. Så kan jeg legge opp fjøset til det. Det ble jo mye enklere etter at vi fikk robot. Legger jeg inn ganske mye med gress, så kan jeg jo faktisk dra bort, på møter og andre ting også. Hvis det er noe ekstra, sånn som i barnehagetilknytning og sånne ting da (Carl).

Du må begynne dagen litt tidligere og avslutte litt senere. Prøver jo å tilpasse fjøstidene litt slik at jeg får være med på det [barneaktiviteter] å være med på da. Fordi nesten alt som foregår er jo lagt til klokka 17.00, midt i fjøstida, så det er jo greit med sånn robotfjøs, om du begynner klokka 16.00 eller om du begynner klokka 18.00, det har egentlig ikke så mye å si (Stian).

Det å slippe faste tidspunkt for melking gjør at arbeidsdagen kan tilpasses etter behov, hvor det er spesielt når det hender noe i tilknytning til familien og barna at fleksibiliteten gir far mulighet til å tilpasse arbeidet og være med. Å kunne flytte rundt på arbeidsdagen blir viktig for å kunne kombinere yrket med permisjon og familieliv. Driftens utgangspunkt uten melkerobot ville vært preget av faste tidspunkt for melking morgen og kveld, og arbeidet ville satt større begrensninger for familielivet. Utviklingen med melkerobot gjør at en arbeidsdag som før var preget av å være tidsstyrt, nå er preget av fleksibilitet. Ulrik driver med kyllingproduksjon, og trekker også frem dette med å ikke være tidsstyrt:

Fordi det er jo fjøset som er, det er ikke så tidsavhengig og tidsstyrt, og ikke så tidkrevende da som for eksempel en melkeproduksjon er da, fordi der går jo hele dagen med til melking og sånn to ganger om dagen. Men sånn med kyllingfjøset så er det bare å gå en runde og plukke døde kyllinger og sjekke at alt er i orden, så det er snakk om en halvtime-time to ganger om dagen.

Truls trekker også frem dette med muligheten til å tilpasse arbeidsdagen når han ikke har tid til å arbeide så mye: “Vi har muligheten kan du si til å legge inn rundball for flere dager og gjøre det slik at vi har lette fjøsstell når vi trenger kort tid. Slik at jeg kan gjøre fjøset kun på en halvtime”. Alle husdyrbøndene i studien opplever en grad av fleksibilitet i arbeidsdagen, og da spesielt i tid. Både Jon og Olav som driver med kornproduksjon opplever også å ha fleksibilitet, hvor Olav bygger egen korntørke for å gi arbeidet større fleksibilitet:

Så det er jo litt derfor jeg bygger korntørke selv nå, for å lage en bedre sesong for meg selv. Litt mer fleksibilitet og strekker på dagen i begge endene, og strekker på sesongen i begge endene. Det koster litt, men det er investering i framtida.

Bondeyrket er i stadig utvikling, og det kan se ut til at fleksibiliteten øker. Flexibilitet i et slikt yrke vil være viktig i kombinasjonen med foreldrepermisjon og familieliv, da dette gir mulighet til å tilpasse arbeidsdagen. I kombinasjon med barneomsorg, hvor det stilles større krav til det å være en involvert og tilstedeværende far, er dette en nødvendig utvikling.

I de aller travleste sesongene, hvor mye arbeid er væravhengig og sesongavhengig, er ikke fleksibiliteten nødvendigvis så stor. Bondeyrket er svært sesongbetont, og en vanlig arbeidsdag vil se annerledes ut på våren enn om vinteren. Alle bøndene beskriver blant annet tida med onnearbeid som ei travel tid, hvor arbeidsdagen kan strekke seg ut til sent på natta, og Ulrik forteller: “Våren da er det jo, da går det mange timer på traktor da. Så da holder man egentlig på til, ja noen ganger så holder man egentlig på hele natta og kjører da”. Jon beskriver også våren som ei travel tid: “Men det er klart i støtene, når det er vårønn og det er travelt så må barnas mor stille opp mer da fordi da er jo jeg fysisk utilgjengelig da, fordi da må det jo gå unna”. Slik vil arbeidet i perioder være preget av lite fleksibilitet i tid, hvor det å prioritere og tilpasse arbeidet familielivet blir utfordrende.

4.3 Arbeidets krav om tilstedeværelse og tilgjengelighet

Bøndenes beskrivelser av arbeidsdagen er preget av rutiner og faste tidspunkt som kan tilpasses etter behov, men arbeidet kjennetegnes også av uventede situasjoner som krever at bonden er tilstede og tilgjengelig. Dette er noe Stian trekker frem:

Altså stopper det opp her, så må du bare gå ut her da. Da blir alt annet skjøvet til side. Det er jo den største forskjellen kanskje på å jobbe i en vanlig jobb, fordi da skal det veldig mye til for at du må på jobb etter klokka tre, men her så kan det godt hende at arbeidsdagen begynner klokka 02.00 på natta, det vet du aldri.

Her sammenligner Stian bondeyrket med det han kaller en “vanlig jobb”, og han påpeker hvordan det kan oppstå situasjoner som krever at man er tilgjengelig når som helst på døgnet.

Dette kan være at utstyr blir ødelagt eller kyr som kalver. Dette er arbeid som ikke alltid kan vente eller tilpasses. Slik har bondeyrket også lite fleksibilitet i tid, ved at enkelte arbeidsoppgaver vil styre tiden. Dette krever tilstedeværelse og tilgjengelighet, noe som forklarer hvorfor arbeidsdagen er organisert som den er. Arbeidsdagen til bøndene er lange fra morgen til kveld med hyppig veksling og dette viser hvordan arbeidet krever oppfølging og ikke kan stoppe opp. Morten trekker frem viktigheten av å være tilstede: “Man kan ikke la det seile sin egen sjø. Nå skal jeg sjekke driftskontoen om to måneder, det går ikke an. Eller sjekke brunst om tre måneder, det blir bare tull. Må være tilstede”. Denne tilstedeværelsen er noe som kreves av bonden i den vanlige arbeidshverdagen, men også i en foreldrepermisjon. De tingene som må gjøres stopper ikke opp selv om man har foreldrepermisjon, som Jon påpeker:

Når du har en krevende dag og en del ting som må gjøres de andre dagene, så stopper jo ikke det opp fordi du ikke går på jobb når du har pappapermisjon. Det er jo ikke som en kommunalt ansatt at du bare slår av telefonen og logger ut av mail, så logger du på om et år igjen.

Her blir kommunalt ansatt brukt som kontrast til arbeidet til en bonde, ved å sammenligne med at du ikke kan logge deg av i et år. De oppgavene som må gjøres kan ikke nødvendigvis ventes med eller bli gitt til noen andre, noe som krever at man holder ting i gang mens man er i permisjon. Morten sammenligner også bondeyrket med en lønnsinntaker:

En lønnsinntaker kan jo si takk for meg, nå får den andre ta jobben mens jeg er borte. Men du får ikke tatt deg fri fra ansvaret og overblikket. Om det er kalv i kyrne, eller hva er det på driftskontoen. Er det 200 000 pluss eller 200 000 minus? Sånne ting, det får du ikke tatt deg fri fra. Du må være tilstede i hodet på en måte. Oversikt. Hvordan ligger det an med førsituasjonen? Er det nok før i år?

Ansvaret og overblikket er noe som man ikke kan ta permisjon fra i et slikt yrke som bondeyrket. Behovet for å være tilgjengelig både mentalt og fysisk, er noe som kan gjøre bondeyrket utfordrende å kombinere med en foreldrepermisjon hvor hovedformålet er å fokusere på barnet og omsorgsarbeidet.

4.4 Arbeidets krav om erfaringsbasert kunnskap

Bonden har gjennom sin oppvekst på gården og erfaring som gårdbruker opparbeidet seg en spesiell kompetanse til det å kjenne gården, dyrene og utstyret. Jon knytter dette til at hvem som utfører jobben er avgjørende: “Det vil jeg jo tro er utfordrende spesielt for mange bønder da, fordi det som er jobben, det er deg selv. Det er det du gjør og det er din kunnskap som gjør at du kan holde hverdagen gående”. Kunnskapen som bonden har er ikke nødvendigvis

noe som kan overføres midlertidig til noen andre og slik er ikke bonden erstatningsbar. Det er nettopp denne erfaringsbaserte kunnskapen som også er viktig når det kommer til det å oppnå “good farming” (Brandth, 2019:50). Noe med det å være en god bonde er at du er uerstattelig og at ingen andre kan gjøre arbeidet like godt. Truls påpeker også dette: “Fordi jeg føler det at sånn som drifta er her, så er det jeg som må, det er jeg som kan det. Fordi det er jo ingen andre jeg vil ha til å gjøre det heller. Det er jo jobben min”. Truls trekker frem at han ikke ønsker at noen andre skal gjøre arbeidet, noe som viser en sterk identitet og tilhørighet til det han gjør. Bønder har en sterk identitet som bønder (Riley, 2016:96), og holdningen om at man ikke ønsker at noen andre skal gjøre arbeidet viser dette sterke eieforholdet til arbeidet.

En erfaringsbasert kunnskap trekkes frem som viktig i situasjoner hvor det oppstår problem, og Morten sier: “Fordi det er ikke alltid ting går på linje, da må du ha en person som kjenner drifta, og som kan ordne opp i ting når det oppstår problem”. Mulige problem kan være utstyr som blir ødelagt, dyr som blir syke eller oppfører seg unormalt og lignende. Kjennskap til drifta blir avgjørende for å ordne opp, og siden man ikke kan planlegge når dette skjer, blir det også vanskelig å legge fra seg dette ansvaret i en foreldrepermisjon. Risikoen for at noe kan gå galt er også noe Ulrik trekker frem som avgjørende for at han må være tilgjengelig i permisjonstida:

Så jeg merket jo ikke så mye til den permisjonsdelen jeg, fordi jeg kunne liksom ikke ha, det var ikke bare å ha noen til å passe på det. Det er litt skummelt, fordi det er så store verdier det er snakk om i et fjøs, i et kyllingfjøs, så skulle det gå galt, så må man jo være tilgjengelig og passe på likevel, så da kan man jo gjøre alt selv da.

I tillegg til at Ulrik har en egen kunnskap til å ordne opp når noe går galt, trekker han frem hvordan det kan få store økonomiske konsekvenser for driften om dette ikke blir ordnet opp i. Dette er ting som at en motor blir ødelagt, at det kiler seg noe fast i fôringsanlegget eller justering av temperaturer. Ulrik trekker videre frem at kylling er følsomme dyr, slik at hvis de mister en dag med tilvekst forsvinner mellom 20 000 - 30 000 kroner i inntekt. Slik har driften et trekk som gjør at det er viktig at bonden med kunnskap er tilgjengelig. En del av denne kunnskapen er innarbeidet og vanskelig å overføre, som Ulrik beskriver: “Og man ser jo litt på kyllingene, og man gjenkjenner ting og tang. Jeg har jo drevet med kylling siden 2006, slik at det er sånne ting man bare ser. Man spekulerte jo godt de første gangene”. Her beskriver Ulrik en erfaringsbasert kunnskap som han har opparbeidet seg i løpet av de 13 årene han har drevet med kylling.

4.5 Tilgang og bruk av avløser

Innenfor landbruket finner man avløsere, som er et yrke hvor man tar over det daglige arbeidet for en bonde. Når bonden ønsker ferie, fritid, er syk eller skal i foreldrepermisjon er det å ansette en avløser en mulig løsning. Det er likevel et kjennetegn ved bondeyrket som kan gjøre både tilgangen og bruk av avløser i en foreldrepermisjon utfordrende. Et viktig aspekt blir at avløseren har kompetanse til å ta over arbeidet. Ulrik påpeker hvordan en avløser må ha vært tilstede mye i forkant av foreldrepermisjonen for å ha opparbeidet seg en slik kompetanse:

Skal man ha noen til å kunne det skikkelig så må man jo ha avløsning hele tida, og det er jo ikke så mye arbeid med et kyllingfjøs. Det blir jo ikke mer enn et godt halvt årsverk det da, så å ha avløsere fast på det, det er litt for luksus egentlig.

Ulrik har ikke benyttet seg av avløser verken i forkant eller i foreldrepermisjonen, og påpeker at dette er lite hensiktsmessig når fjøset ikke innebærer så mye arbeid. Han trekker senere frem at datasystemet som brukes er vanskelig å lære seg, og at dersom avløseren uansett ikke kan dette, må han uansett være tilgjengelig. Morten påpeker at den eneste som kjenner gården er hans bror, og påpeker viktigheten av dette: "Hvis man kjenner alt utstyret og hele gården, da er man A-laget". Morten har brukt sin bror som avløser i deler av sin permisjon, og kompetansen og kjennskapet som broren har til utstyret og gården blir viktig for å kunne bistå med hjelp. Det norske landbruket har gjennomgått store endringer de siste årene, med nedgang i antall bønder og et økende bruk av teknologi, økning i størrelse, spesialisering og økt konkurranse (Brandth og Overrein, 2013:97). Økt bruk av teknologi, spesialisering og konkurranse gjør at det kreves mer av avløseren enn før, samtidig som en nedgang i antall bønder kan gjøre det utfordrende å finne avløsere i nærheten.

Som nevnt tidligere kjennetegnes bondeyrket av variasjon i rom, veksling mellom arbeid og hjem, krav om tilstedeværelse og tilgjengelighet og krav om erfaringsbasert kunnskap. Ved å se disse aspektene ved bondeyrket i sammenheng med avløser, ser man at det er en del utfordringer med å ansette en avløser til å ta over arbeidet i en foreldrepermisjon. Dette er noe Stian påpeker flere ganger:

Fordi jeg synes det var litt enkelt å bare si at du kan få avløser, men avløseren går ikke her hver dag han, han kan ikke være her i tre måneder i strekk. Og i hvert fall ikke føre det opp så mye som du selv gjør når du er her, det går ikke an. Den avløseren tror jeg ikke finnes.

Altså det er ikke en jobb, det er en livsstil, og det er veldig vanskelig å ansette noen i en livsstil. Det går ikke. Alle andre har jo en jobb, og som skal utføre en jobb til oss også. Avløser er jo en jobb, det er jo ikke en livsstil.

Mengden arbeid en bonde utfører går over det som kan forventes av en avløser. Stian påpeker forskjellene gjennom å kalle bondeyrket for en livsstil og avløseryrket en jobb. Dette gjør at det å ansette en avløser ikke løser utfordringen med å ta foreldrepermisjon. Selv om man ansetter en avløser, vil man fortsatt måtte utføre en del arbeid i foreldrepermisjonen.

Økonomiske aspekter er også relevant her, som både Morten og Truls trekker frem:

Også er det at den summen 1500 kr til avløsning per dag, det dekker ikke nok. Så det må midler til fra egen lomme da hvis man skal ha en person gående her på 8-timers dag, med arbeidsavgift og forsikring og alt det der (Morten).

Vi har jo heller ikke økonomi til å ta, jeg tror ikke det, foreldrepengene mine fra gården det tilsvarer jo ikke en avløser tror jeg. Så jeg vil jo gå veldig i minus på det da. Hvis man skal begynne å leie inn en mann til å gjøre alt, det hadde ikke vært mulig nei tror jeg ikke. Fordi det blir jo begrenset med årsinntekt på en gård, føler jeg (Truls).

Morten opplever at tilskuddet for å få dekket avløser er for lav til å dekke det arbeidet avløseren må gjøre, og en mulig løsning er å dekke noe av dette selv. Dersom man ønsker å ta full permisjon fra arbeidet, vil man da kanskje ende opp med å betale for å ha permisjon fremfor å få penger for å være i permisjon. Dette kan ses i motsetning til foreldrepermisjonens formål, som er en rett til midlertidig fri fra arbeidet etter en fødsel, hvor foreldrene skal få økonomisk kompensasjon for det inntektstapet som permisjonen medfører (Brandth og Kvande, 2013:15). Truls brukte ikke avløser i foreldrepermisjonen, og trekker også frem økonomi som en av flere utfordringer med å bruke avløser i foreldrepermisjon. Et viktig aspekt blir at flere bønder i utgangspunktet føler at det er lite inntekt å hente, så det å skulle begrense inntekten enda mer for å ta foreldrepermisjon kan være vanskelig.

5. Fedrekvotepraksiser og omsorgsarbeid i permisjonen

Fedrekvoten er fleksibel, og en fleksibel fedrekvote i møte med et fleksibelt arbeid gir derfor rom for ulike praksiser. Ulike praksiser blir brukt av bøndene for å tilpasse foreldrepermisjonen sin livssituasjon, og ulike praksiser henger sammen med ulike erfaringer med foreldrepermisjonen. Jeg vil i dette kapittelet først gjøre rede for ulike måter å praktisere fedrekvoten på, før jeg drøfter hva slags konsekvenser ulike praksiser har for omsorgsarbeidet med barnet.

5.1 Gradert uttak av fedrekvote

Tanken bak en fleksibel fedrekvote er at det skal gjøre det enklere å kombinere arbeid og barneomsorg (Brandth og Kvande, 2016:177). En del av fleksibiliteten innebærer muligheten til å ta et gradert uttak av foreldrepermisjon, noe Carl og Jon har benyttet seg av. Carl er i samdrift med to andre bønder hvor de driver med melk- og kjøttproduksjon av storfe. Han har tidligere tatt ut to foreldrepermisjoner hvor han tok alle fedrekvoteukene sammenhengende, før han med sin yngste datter valgte et gradert uttak. Dette vil si at han arbeidet tre dager i uka og hadde permisjon to dager i uka. De dagene han arbeidet var datteren i barnehage. Han begrunner valget om et gradert uttak slik:

Det var det at når jeg hadde full permisjon, da oppholdt jeg flere uker sammenhengende til mine kolleger. Det ble mer arbeid på dem. Og da var det også vanskeligere, når du er selvstendig bonde, selv i samdrift, så er det litt vanskelig å se på ting som skulle blitt gjort. Så det blir litt sånn, derfor tok jeg det gradert, fordi da fikk jeg liksom.. hadde i hvert fall ikke noe dårlig samvittighet fordi at jeg virkelig tok fri de dagene da.

Valget om et gradert uttak av fedrekvoten begrunnes med utgangspunkt i arbeidet. Det å ta et gradert uttak gir mulighet for å hjelpe til og arbeide noen dager i uka og fokusere på barnet og permisjonen andre dager i uka. Slik oppleves valget om et gradert uttak som positivt både for kollegaene og han selv. Jon har tatt gradert uttak av fedrekvoten begge gangene han har hatt foreldrepermisjon, hvor han stort sett har arbeidet tre ganger i uka med barnet i barnehage, og vært hjemme med barnet to ganger i uka. Han er kornbonde, hvor han i tillegg har annen næringsaktivitet på gården. Han begrunner valget om et gradert uttak slik:

Det som er greia til meg er at jeg kan ikke være borte fra det jeg holder på med hver dag i tre måneder for eksempel, så jeg har avviklet gradert permisjon, slik at jeg har kunnet jobbet litt og hatt en viss fleksibilitet. Så ungene har fri fra barnehage, og jeg har hatt permisjon, men er det en dag det er krise og jeg ikke kan være hjemme, så flytter jeg det bare til en annen dag.

Valget om et gradert uttak blir begrunnet i arbeidets karakter. På grunn av at arbeidet krever at han er tilstede, kan han ikke ta permisjon sammenhengende. Han har også vært fleksibel i

måten han har brukt det graderte uttaket, ved at han har flyttet rundt på dager når det var nødvendig. I likhet med Carl, påpeker Jon at det har vært enklere å ta fri fra arbeid med et gradert uttak av permisjonen: “Så jeg mener jeg var disiplinert, hele poenget med å avvikle gradert pappaperm, var jo at de dagene hadde jeg pappaperm, og de dagene jeg måtte jobbe, så tok jeg det igjen”. Hvis vi skal bruke Smeby (2013) sine begrep, kan vi kalle dette en jobborientert fedrekvotepraksis hvor far kombinerer arbeid og permisjon. Arbeidet styrer permisjonen, slik at Jon enkelte dager må prioritere arbeid fremfor permisjon. Likevel er Jon opptatt av å prioritere permisjonen og ta igjen disse dagene når det lar seg gjøre.

Både Carl og Jon har positive erfaringer med gradert uttak av foreldrepermisjonen, hvor de erfarer at en slik måte å organisere fedrekvoten på, gjør det enklere å fokusere på permisjonen de dagene de har permisjon. Det er spesielle aspekter ved Carl og Jons arbeidssituasjon som gjør at en slik oppstykket permisjon oppleves som positivt. Carl som er i samdrift, hvor de allerede har turnus og perioder hvor de forskjellige bøndene har ansvar for hele driften, gjør at det finnes kompetente folk til å tre inn i arbeidet de to dagene i uka han har permisjon. Jon har ikke husdyr, og en del av arbeidsoppgavene kan derfor ventes med en dag eller to. Både Carl og Jon har unngått den travleste sesongen når de skulle ta ut fedrekvoten. Carl sier: “det er det at vi må styre unna de månedene på sommeren da det er mest travelt da, og ta ut permisjon”, og Jon påpeker det samme:

Jeg hadde jo permisjon litt sånn off season og siden jeg ikke har dyrehold så var det ikke, det hadde vært helt umulig for meg om jeg skulle avviklet permisjonen i høstsonn eller våronn eller noe sånt. Fordi jeg er jo alene om alt.

Det å unngå travel sesong legger dermed til rette for at man får bedre tid til barnet, noe som også kan forklare hvordan Carl og Jon har opplevd et gradert uttak som grensesettende for arbeidet. Et annet viktig aspekt er at barnet går i barnehage, slik at omsorgen av barnet er dekt de dagene de må jobbe.

5.2 Sammenhengende uttak av fedrekvoten med ulike praksiser

De andre fem bøndene har benyttet seg av et sammenhengende uttak av fedrekvoten. Fedrekvoten kombineres likevel i stor grad med arbeid, og det benyttes flere strategier for at dette skal gå. Mange av bøndene har benyttet seg av flere av de praksisene som presenteres i foreldrepermisjonen.

5.2.1 Fedrekvote med mor hjemme i ulønnet permisjon eller ferie

For to av bøndene har et sammenhengende uttak av fedrekvote blitt kombinert med mor hjemme, enten i ferie i deler av permisjonen eller i ulønnet permisjon i hele perioden. I en slik praksis har mor fortsatt hovedansvaret for barnet, og far har mulighet til å gå ut og arbeide som normalt. Mortens foreldrepermisjonsperiode har vært preget av at kona har vært hjemme i ferie i en periode, og hun beskriver det slik:

Så har det jo vært et supplement, altså det du har fått fra landbrukskontoret, det har jo vært supplement til vanlig avløsning, men når det har havnet på sommeren, så har jo jeg tatt ferie. Så den som reelt sett har hatt ungen, det er jo meg. Sånn at du har kunne jobbe fullt som du skulle, i hvert fall akkurat i starten.

Slik har deler av permisjonen til far fungert som mors, hvor far ikke har hatt primæransvaret for barnet. En slik løsning er noe de forklarer at de har brukt på alle tre barna, for å gjøre det mulig å kombinere foreldrepermisjonen med gårdsbruket. Dette er også en praksis som ble brukt i Overrein (2011:65) sin studie av bønder og fedrekvote, hvor permisjonen blir mer et samarbeid, fremfor at far får hovedansvaret. Truls og hans kone løste permisjonen med henne hjemme i ulønnet permisjon i hele hans foreldrepermisjonsperiode og deretter over til kontantstøtte: "Det var jo, det ble jo to år før barnehagen. Men det er jo fordi, da har jo hun tatt fri uten lønn på en måte, for å få til". På denne tiden hadde Truls arbeid på sjøen i tillegg til gårdsdriften, og det var kun dette arbeidet han tok permisjon fra. Dette åpnet opp for mer tid til gårdsarbeid. Truls trekker også frem økonomi som begrunnelse når han sier:

Det hadde vært annerledes om hun hadde hatt en jobb der hun hadde tjent 600 000 eller noe sånt, da hadde vi kanskje kunne, men vi er jo ikke interessert heller da til å ha de mest mulig i barnehage. Så da vil vi heller ha kontantstøtte da, at hun er hjemme til de er to år.

Slik blir et økonomisk aspekt gjeldende for om det å ha mor hjemme i ulønnet permisjon blir en mulighet. I denne situasjonen klarer de seg økonomisk med denne løsningen, hvor mor har hovedansvaret for barnet i fars permisjon. Olavs partner gikk sykmeldt i deler av hans to foreldrepermisjoner, og han forklarer at på grunn av dette tilpasset Olav sin første foreldrepermisjon til våronna, og sier: "Så hun [barnet] var med delvis bare [på våronna], men så lenge *partner* gikk hjemme, så gikk det jo greit å gjøre det sånn. Hvis ikke så hadde hun sikkert hatt noen flere timer i traktor". Her ser vi hvordan praksisen ble påvirket av at mor gikk hjemme, og siden hun kunne ta barnet, kunne far prioritere gårdsarbeidet. Tidligere forskning på bønder og fedrekvote viser også en praksis for fedrekvoten gir fri fra lønnsarbeid, og mer tid til gårdsarbeid (Overrein, 2011:67). Skal man bruke Brandth og Kvandes praksiser kan dette kalles en ubegrenset praksis, hvor fedrekvoten ikke bidrar til at far tilbringer mer tid med barnet (Brandth og Kvande, 2002:196).

5.2.2 Kombinere omsorgsarbeid med gårdsarbeid

Å kombinere omsorgsarbeidet med gårdsarbeidet i permisjonen har vært en praksis flere har benyttet seg av, hvor bonden både har det primære ansvaret for barnet og ansvar for gården. Dette blir mulig på grunn av nærheten mellom arbeid og hjem, slik at bonden kan veksle mellom disse to etter behov. En måte å kombinere omsorgsarbeidet med gårdsarbeidet er å ta barnet med inn i arbeidet. At barnet er såpass ungt kan gjøre det utfordrende å ha det med i fjøset, og bøndene har brukt flere strategier for å gjøre dette enklere. Det å bruke bæremeis i fjøset er noe flere trekker frem, og Morten omtaler denne som "fjøsmeis": "Fjøsmeis, det er fint. Jeg husker at de sovner når jeg skraper skit. Det blir sånn vuggende bevegelse". Det å skrape skit hos kyrne får dermed en ny funksjon i permisjonen, ved at det også vugger barnet i søvn.

En annen strategi for å kunne kombinere omsorgsarbeidet med gårdsarbeidet, er å ha barnevogn i fjøset eller i nærheten av arbeidet. Dette er noe både Morten, Carl, Stian og Olav trekker frem. Morten sier: "Fjøsvoغن har vi hatt bestandig. Ungene har vært i fjøsvoغن", og Carl beskriver det slik:

Ja, hadde nå både bæremeis og vogn inn. Han sov ikke i vogna, men det var enkelt hvis det var noe, så kunne jeg ha han til å sitte i vogna. Bare å trille til slik at han så meg og han var nå med (Carl)

Carl benyttet seg av en slik praksis i sitt sammenhengende uttak av fedrekvoten.

Barnevoggen får en viktig funksjon ved at den holder barnet trygt og i sikkerhet mens bonden arbeider. Voggen gjør det mulig å ha med barnet i fjøset når han må, men en utfordring med dette er at barnet fort kan bli utålmodig. Olav har også benyttet voggen for å ha barnet i nærheten mens han arbeidet:

Når han sov så sto vogna utenfor garasjen. Så da holdt jeg på med ting slik at jeg hadde kontroll på babycallen. Så vi var mye hjemme også ja. Så han hadde en del av permisjonstida sin sovende i vogna si utenfor verkstedet mitt ja.

Omsorgsarbeidet blir kombinert med gårdsarbeidet ved at tiden barnet sover blir benyttet til å arbeide, hvor han fokuserer på barnet gjennom babycall. Olav jobber i en 80 prosent stilling i tillegg til gårdsdriften med kornproduksjon, og hadde permisjon fra tilleggsjobben, men ikke fri fra gårdsarbeidet. Slik fikk han ekstra tid til gårdsarbeidet i permisjonen, og han forteller om hvordan han brukte å kombinere trilletur med å følge med på åkrene:

Ja, vi kunne jo dra på trilletur og følge med på åkrene og legge litt strategier for gjødsling og sprøyting i permisjonen, og kombinere det med å trille en tur, det var jo to fluer i en smekk. Så vi var å så på åkeren hver dag, åkrene fikk oppfølging de når jeg var i permisjon. Men jeg lyktes med avlingene også, veldig, veldig bra begge gangene, så det var veldig greit det ja.

Her ser vi hvordan Olav brukte tiden i permisjonen til å legge strategier for gjødsling og sprøyting, og han påpeker at han aldri hadde hatt så gode avlinger som de gangene han hadde foreldrepermisjon. Slik fører foreldrepermisjonen til at han får bedre tid til å følge med på åkrene, og den påvirker dermed arbeidet på en positiv måte.

Det å ta barnet med inn i traktoren er også en strategi for å kombinere omsorgsarbeidet med gårdsarbeidet. De fleste traktorer har mulighet til å få satt inn babysete, og Carl beskriver at dette ble brukt særlig når det begynte å nærme seg våronn: “Det var jo verre hvis det begynte å bli mot våronn og sånn. Da var det ofte at jeg tok med jenta i traktoren. Men prøvde nå å la være, for det er jo ikke det det skal være da”. Slik kan babysete i traktoren åpne opp for mer arbeid. Stian trekker også frem at han av og til ikke hadde noe annet valg enn å ta sønnen med i traktoren i permisjonen, og sier: “Men han var med ganske mye i traktoren da, for å si det sånn. Han satt jo i traktoren nesten en måned han sikkert”. Med barnet i traktoren har fedrene hovedansvaret for barnet og tilbringer tid, men tiden sammen er preget av arbeid.

Både bæremeis, barnevogn og babysete er ting som kan sies å tradisjonelt bli sett på som feminine, som tilhører hjemmet. I landbruket har det vært et kjønnskille mellom rommene “utendørs” og “innendørs”, hvor barneomsorg tradisjonelt er blitt knyttet til mor i hjemmet, hvor traktoren, åkrene, fjøset og låven knyttet til maskulinitet og sett på som maskuline rom (Brandth, 2019:50). Arbeidet og det å kontrollere store maskiner som traktorer er å betegne som maskulint (Haugen og Brandth, 2005:13). Bøndene bryter dette skillet, hvor de gjennom bruk av disse hjelpemidlene, tar med seg barneomsorgen inn i maskuline rom. Slik blir ikke omsorgsarbeidet noe som kun tilhører hjemmet, men også noe som hører til i gårdsarbeidet. En slik kombinasjon kan betegnes som en maskulin måte å gjøre omsorg på.

Ulrik benyttet seg av en annen strategi og ventet med arbeidet til mor kom hjem fra arbeid. Slik har Ulrik det primære ansvaret for barnet på dagtid i sin foreldrepermisjon, med fokus på barneomsorgen. Permisjonen er likevel preget av en kombinasjon av omsorgsarbeid og gårdsarbeid, da han ikke har fri fra gårdsarbeidet. Omsorgsarbeidet og gårdsarbeidet blir likevel adskilt i tid og rom, og Ulrik sier: Hvor mye fritid man hadde i permisjonen sammenlignet med før, det var egentlig bare fri fra *tilleggsarbeidet* da. Fordi resten [gårdsarbeidet] ble ventet med til hun kom hjem fra arbeid. Da var jeg ute”. Slik er praksisen likestillingsorientert, ved at far tar hovedansvaret for barnet og mor kan gå ut i arbeid. I Ulriks to første foreldrepermisjoner, hadde han ammekyr i tillegg til kylling og

kornproduksjon, og det å flytte arbeide var krevende: “Det flytter seg mer over på nattestid, med de to første i hvert fall fordi da hadde jeg kyrne enda. Og da hadde jeg mating av dem og sånt på natta da”. Dette er noe som gjør permisjonstiden slitsom, da man har fullt ansvar for barnet på dagtid, så går resten av dagen og delvis kveld/natt til gårdsarbeid.

5.2.3 Hjelp til gårdsarbeidet i deler av permisjonen

En annen praksis som kan virke selvsagt, er det å søke hjelp til gårdsarbeidet i permisjonen. I tillegg til foreldrepengene du får gjennom folketrygden, kan man også få støtte til avløser gjennom landbruksavtalen (Landbruksdirektoratet, 2019). Det ligger dermed formelt til rette for at man skal kunne benytte seg av avløsere i perioden, men som jeg har gjort rede for i første kapittel om bondeyrkets karakter, er det flere aspekter ved bondeyrket som gjør det utfordrende å ansette en avløser i lengre perioder. Morten er den eneste som har hatt avløser i sin foreldrepermisjon, og det var hans bror som har kjennskap til gården og er kompetent nok til å hjelpe. I tillegg til å ha avløser i deler av permisjonen, hadde han også hjelp av sin mor: “Har en mor med stor arbeidskapasitet, så hun, hvis jeg bare går ut i fjøset og fôrer, så kan hun ta fjøset. Så er det bare fôringa som er igjen, og det er jo veldig enkelt da”. Selv om Morten har hatt hjelp til gårdsarbeidet, har han måtte arbeide i permisjonen. Det er ikke alt en avløser eller andre kan ta, samtidig som man kanskje ikke har råd til å ansette en avløser i flere uker.

Carl og Stian er i samdrift, og det kan tenkes at de har kompetente folk rundt seg i samdriften som kan seg av gårdsarbeidet i permisjonen. Hvordan de organiserer arbeidet er likevel noe som varierer for hver samdrift. Carl opplevde foreldrepermisjonen som mulig fordi han var i samdrift: “Vi har jo flere å spille på, vi har jo en andel, men du kan jo legge det opp helt annerledes, med fjøsturnus og alt sånn”. Slik har Carl og samdriften tilpasset fjøsturnusen etter hans foreldrepermisjon, og dermed hatt mulighet til å ha fri fra det meste av gårdsarbeidet i permisjonen. I samdriften til Stian ble løsningen annerledes. De er kun to aktive bønder i samdriften, og arbeider sammen i hverdagen. Slik opplevde Stian det som vanskelig å ta seg fri: “Eller faren min hjalp jo til en del da. For altså det går jo utover han andre som er her, at jeg skal ha permisjon. Vi har jo ikke noe mulighet å lønne han av den uansett så”. Med utgangspunkt i både arbeidet og økonomi, blir det ikke mulig for Stian å ta fri fra gårdsarbeidet. Han har fått ekstra hjelp av sin far i fjøset i permisjonstida, og slik har arbeidsmengden vært noe lettere. Det å få hjelp til gårdsarbeidet har ikke vært en aktuell

løsning for mange av bøndene, da dette er vanskelig både på grunn av det å finne avløser, lønne avløser og at man opplever det som enklest å bare gjøre det selv.

5.2.4 Hjelp til omsorgsarbeid i deler av permisjonen

Å søke hjelp til omsorgsarbeidet er en annen praksis som er brukt. Jeg har tidligere gjort rede for hvordan det å ha mor hjemme i fars permisjon kan betegnes som en egen praksis. Her fokuserer jeg mer på hvordan bøndene har fått hjelp fra kårfolk og annen familie i foreldrepermisjonen når det har vært nødvendig. Norske gårder kjennetegnes ved at familie i ulike generasjoner arbeider og bor sammen på gården (Brandth, 2018:4). De som drev gården før nåværende bonde overtok, er det som omtales som kårfolk og de bor ofte på samme eiendom. For flere av bøndene har kårfolket vært viktig for at det skulle være mulig å ta ut fedrekvote. Stian trekker frem dette:

Men det som jeg gjorde da, i realiteten var at jeg kjørte ungen til foreldrene mine på morgenen, så dro jeg i fjøset, også var jeg og hentet han når jeg var ferdig i fjøset. Og noen dager var han der hele dagen og noen dager ble det bare under morgenstellet selvfølgelig.

Videre forteller han at han hadde “permisjon mellom fjøstidene”. Slik gikk Stian ut av permisjonen flere ganger om dagen, hvor han var på jobb og noen andre hadde ansvar for omsorgsarbeidet med barnet. Dette kan omtales som en jobborientert fedrekvotepraksis, hvor tiden med barnet blir oppstykket på grunn av at arbeidet kan sette begrensninger for tiden barn og far får sammen (Smeby, 2013:159). Morten forteller også om hvordan hans mor har hjulpet til mye, både med gårdsarbeid og omsorgsarbeid: “Ja. Eller hun har vært med, med vogn i fjøset, at mora mi har vært der hun også da. Men fleksibel løsning, det er jo en god strategi det å ha hjelpsomme folk rundt seg”. Morten trekker frem hvordan hans mor av og til også var med i fjøset med vogn i permisjonen, og en slik strategi sørger for at far og barn fortsatt får tilbragt tid sammen, hvor det å være en ekstra til å roe ned eller ta over gårdsarbeidet når barnet blir urolig er nyttig.

Kårfolket og annen familie sin nærhet, blir viktig ved at de er lett tilgjengelige dersom noe skulle skje. Både Ulrik og Carl forteller om hvordan han hele tiden måtte ha noen tilgjengelige i permisjonen:

Fordi man hele tiden måtte ha, jeg kunne ikke ha med meg babyer, eller når de var så små, bort i fjøset. Og dermed så ble det, måtte jeg hele tiden hvis det skulle bli noe borti der så måtte jeg prøve å være sikker på at jeg hadde noen som kunne ta ungene da, så jeg kunne gjøre det som måtte gjøres. Husker når det var vannlekkasje da spesielt, eller strømbrydd, fordi da må jeg til med aggregat (Ulrik).

Vi har jo både oldemor her og bestemor rett oppå her så det er jo veldig enkelt hvis det er noe som skjedde da. Det er mye som kan skje på en gård, selv om du egentlig ikke har vakt kan du si, så kan det dukke opp nå (Carl).

Uventede hendelser på gården kan føre til at man må gå ut av permisjonen og arbeide. Hendelser som vannlekkasje og strømbrudd er ting som det haster med å få i orden, og det å ha noen som kan tre inn i omsorgsarbeidet når slike ting skjer blir dermed viktig. Dette krever at man hele tiden må ha noen tilgjengelige hvis noe skulle skje, noe som kan være krevende for den som er i permisjon.

5.2.5 Fri fra tilleggsarbeid, men ikke gårdsarbeid

Flere av bøndene hadde tilleggsjobb til gården i permisjonen, og deres praksis preges av å ta fri fra dette tilleggsarbeidet, men ikke fri fra gårdsarbeidet. Olav forteller hvordan det å ta fri fra sin 80 prosent stilling, gjorde at han opplevde mer ro i hverdagen:

For di da gjorde jeg noe småtteri mens hun eller han hadde dupp da, så da følte jeg at jeg fikk gjort litt hele tida, ikke så mye, men bare litt. Også når de var i seng da så var det jo strak vei ut. Men det ble en sånn mye mer ro rundt hverdagen som gjorde at da fikk jeg faktisk gjort litt mens de lå og sov. Det var bare sånn små enkle ting som holdt hjulene litt i gang.

Slik oppleves hverdagen roligere fordi det blir mindre arbeidsmengde. Olav påpeker videre at hans permisjon stort sett var i ei rolig tid, slik at han likevel hadde mye tid til barnet. Med en annen jobb i tillegg til gårdsdrifta og en travel sesong i vente, ligger det likevel også en mulighet for å tilpasse permisjonen fra den andre jobben til for eksempel våronn eller andre travle tider. I sin første permisjon utsatte Olav permisjonen og begrunner valget med grunnlag i dette:

For di at *partner* var sykmeldt, også skulle det klaffe med våronn tror jeg, i tillegg. Så jeg hadde noe av permisjonen min i våronn også da, den i 2015. Ja, så kanskje litt feil å gjøre det sånn, men det ble nå effektiv våronn i hvert fall.

Siden hans partner uansett var sykmeldt og gikk hjemme med mulighet for å ta seg av barnet, ble permisjonen brukt for å få bedre tid til våronn. Dette gjaldt likevel kun de første ukene, slik at siste del av permisjonen falt på et rolig tidspunkt da han var ferdig med våronn. Samme type strategi brukte Truls, som tok permisjon fra sin daværende jobb på sjøen: "Men vi tok jo permisjon i sauesamlinga og for å få til det vi, kan du si. Så vi fikk kombinert det like mye. Så *kona* var jo hjemme på samme måte. Elgjakt var det også". Fedrekvote og fri fra tilleggsarbeidet åpner opp for mer tid til gårdsarbeidet, fordi partner er hjemme og kan ta seg av barnet. En slik praksis ligner det Overrein (2011) fant i sin studie, hvor de som hadde tilleggsarbeid til gården, brukte den ekstra tiden til gårdsarbeid fremfor med barnet.

Ulrik hadde en 40 prosent stilling i tillegg til gårdsbruket under permisjonen, og tok fri fra dette arbeidet, men ikke gårdsarbeidet. Ulrik opplevde ikke permisjonen som ei rolig tid, men mer som en hverdag: “Men så det var jo økonomisk det å ta ut også, det at man fikk noen kroner for å ta det ut. Ellers var det egentlig ikke så mye vits, fordi det var ikke noen forskjell på dagene sånn sett”. Fedrekvoten åpner ikke opp for mer tid til gårdsarbeid, fordi han har hovedansvaret for barnet på dagtid.

Praksisen med å ta fri fra tilleggsarbeidet, men ikke gårdsarbeidet, sier mye om de strukturene som ligger i lønnsarbeid sammenlignet med gårdsarbeid. Det å ta fri fra lønnsarbeid innebærer at bøndene forholder seg til en arbeidsgiver, som får ansvar for å finne vikar til å steppe inn i arbeidet. I gårdsarbeidet er det å finne en vikar til å ta over mer utfordrende på grunn av kravet om bondens erfaringsbaserte kunnskap, og det økonomiske aspektet ved å ansette noen i en så lang arbeidsdag.

5.3 Konsekvenser for omsorgsarbeidet

Jeg har nå gjort rede for ulike fedrekvotepraktiser som bøndene i denne studien har benyttet seg av, hvor flere har byttet mellom flere typer praktiser. I hvilken grad bøndene opplever å ta fri fra arbeidet og ikke, vil være med å prege erfaringen med permisjon og omsorgsarbeidet med barnet. De ulike praksisene kan sies å i ulik grad gi muligheten til å fokusere på omsorgsarbeidet og utvikle seg som selvstendige omsorgspersoner. I de neste delkapitlene vil jeg drøfte forholdet mellom arbeid og omsorg, i hvilken grad bøndene er primære omsorgspersoner i sin foreldrepermisjon og om fedrekvoten fører til en likere fordeling av husarbeid i foreldrepermisjonen.

5.3.1 Arbeid eller omsorg i fokus?

Alle bøndene i denne studien har kombinert omsorgsarbeid med arbeid.

Foreldrepermisjonsordningen legger til rette for dette gjennom gradert uttak av permisjonen.

Carl og Jon som har benyttet seg av et gradert uttak har positive opplevelser med foreldrepermisjonen.. Jon beskriver sin opplevelse av permisjonen slik:

Men når jeg hadde permisjon så hadde jeg permisjon, da gjorde jeg ingenting og var med ungen. Jeg mener jeg var flink til å ha på og ut å gå tur, og trille og få slappet litt av selv da. Bruke tid da, jeg føler det.

Fokuset i permisjonstida ligger på barnet og det å tilbringe tid, hvor arbeidet ble satt på vent. Jon utøver dermed en likestillingsorientert fedrekvotepraktis, hvor omsorgen for barnet blir

førsteprioritet, noe som vil gi likestillingskonsekvenser for mor (Smeby, 2013:160). Dette ser vi også i måten Jon bruker fleksibiliteten i det graderte uttaket: “Barnets mor begynte å arbeide, og så hadde vi ikke plass før 1.oktober i barnehage. Da var jeg fleksibel, og tok seks uker og var hjemme på heltid, for å få det til å gå opp”. Jons fleksible arbeidshverdag gir muligheten til å være fleksibel med det graderte uttaket av foreldrepermisjonen, og prioriterer å være hjemme med barnet på heltid de seks første ukene, slik at mor kan gå tilbake i arbeid. Slik blir omsorgen i fokus i en lengre periode, og senere to dager i uka for Jon. Carl som også hadde gradert uttak av fedrekvoten, opplevde det som enklere å være i ro med gradert: “Fordi jeg er egentlig mye hjemme likevel, i tidlig fase. Også ble det enklere for meg å være helt i ro når jeg hadde de to dagene, imot å ta hele”. For både Jon og Carl har barnet vært i barnehage de dagene de har arbeidet, og mor har gått tilbake til arbeidslivet som normalt.

Et slikt gradert uttak av fedrekvoten har i tidligere forskning blitt omtalt som å ikke garantere økt involvering av far i barneomsorgen, fordi det gir rom for individuelle valg som ender med at arbeidet kontrollerer situasjonen (Brandth og Kvande, 2016:287). Jon og Carl opplever det som enklere å ta fri fra arbeidet når de tar det gradert, fordi det graderte uttaket gir føringer på når man skal arbeide og ikke. Carl har tidligere erfaring med to sammenhengende foreldrepermisjoner, og opplevde det å sette grenser mot arbeidet som mer utfordrende da, fordi han hele tiden følte han burde arbeide. Dette er noe man ikke trenger å vurdere selv i et gradert uttak. Slik ser vi at gradert permisjon kan fungere grensesettende mot arbeidet, noe tidligere forskning ikke har funnet eksempler på. Dette kan omtales som en grensesettende praksis, hvor far tar ut fedrekvoten og deler denne med mor (Brandth og Kvande, 2002:194). Siden barnet har startet i barnehage, kan mor gå ut i arbeidslivet og far fokusere på arbeidet de dagene han ikke har permisjon.

De som tok et sammenhengende uttak av fedrekvoten, men likevel kombinerte det med arbeid, opplevde permisjonen som stressende. Morten, Ulrik og Stian har hatt sammenhengende foreldrepermisjon på papiret, men har i praksis kombinert arbeid og permisjon, hvor de både har hatt ansvaret for gården og ansvaret for barnet. Selv om de ikke alltid passer barnet mens de jobber, er det de som har hovedansvaret om å finne noen til å passe barnet dersom de må gjøre arbeid som barnet ikke kan være med på. De trekker alle frem foreldrepermisjonen som stressende i situasjoner hvor arbeidet setter krav:

Men jeg hadde en sånn ukrainer som jobbet her et år. Så han kunne ikke så mye da, så det blir jo litt sånn å gå rundt å peke da. Reparerer fôrutlegger med en skrikende unge på arma og så det har vært litt med det da. Det er ikke bare sånn lettvent da (Morten).

Hvis det skjedde noe her, at roboten stoppet eller ett eller annet, og han andre var borte, så måtte jeg jo ha han [barnet] med meg da og sette han på forbrettet i vogna og der satt han jo å bar seg mens jeg holdt på med ett eller annet. Så det følte jo egentlig mer som stress enn det var til nytte, sånn sett. Når jeg tenker på det i ettertid. Men som sagt, jeg hadde ikke noe annet alternativ (Stian).

I situasjoner hvor arbeidet ikke er fleksibelt oppleves foreldrepermisjonen som utfordrende. Grensesettingen med arbeidet blir preget av at arbeidet må gjøres, og omsorgen havner i andre rekke. For Morten og Stian fører dette til at de må ha med barnet i arbeidet, og dette oppleves som stressende fordi de beskriver barnet som urolig. Slik preges tiden av en jobborientert fedrekvotepraksis, hvor arbeidet i stor grad preger permisjonstiden (Smeby, 2013:157). Dette kan også betegnes som en involvering i barneomsorgen preget av tilgjengelighet (Lamb, 2000:31), hvor far er tilgjengelig for barnet hvis det trenger noe, men må ellers fokusere på arbeidet. Som vist i kapittel 5.2.4 opplever Ulrik også behovet for å ha noen tilgjengelige hvis slike ting skulle skje, kan ikke bruke sin hovedstrategi i foreldrepermisjonen, nemlig å vente med arbeidet til mor kommer hjem. Det oppleves som stressende å måtte ha noen tilgjengelige til å ta over omsorgen når det trengs. I tillegg til å kombinere omsorgsarbeidet med gårdsarbeidet, har både Morten og Stian også i deler av permisjonen hatt hjelp til omsorgsarbeidet. Når andre tar over omsorgen i deler av permisjonen kan vi si at tiden og omsorgen med barnet for far blir oppstykket, og dette kan gjøre det vanskeligere å utvikle omsorgskompetanse. I mange situasjoner kan det se ut til at det er enklere å finne hjelp til omsorgsarbeidet enn gårdsarbeidet, og på denne måten dominerer arbeidet i permisjonen.

For Olav, må vi skille mellom de to permisjonene når det kommer til forholdet mellom arbeid og omsorg. I hans første permisjon, hvor han utsatte permisjonen fra tilleggsarbeidet, slik at det klaffet med våronn, er det tydelig at gårdsarbeidet dominerte de første ukene av permisjonen, hvor mor tok seg av barnet mens han arbeidet. Resten av permisjonen og hans andre permisjon som falt på en roligere tid, førte derimot til at permisjonen fra tilleggsarbeidet ga han ro i hverdagen og god tid til å fokusere på barnet. Han beskriver sin foreldrepermisjon på følgende måte: “Det er ei god tid, og du knyttet noen bånd til ungene dine som du ellers ikke ville fått til på samme måte tror jeg. Det er viktig det der altså. Å skape de rette relasjonene til ungene”. Her legger han vekt på hvordan permisjonen har gjort

at han har knyttet viktige bånd til barnet, noe som viser at permisjonstiden er preget av tid med barnet. Videre har permisjonen også hatt konsekvenser for han selv:

Fikk god tid da, fikk litt mer ro rundt deg selv også. Jeg ble ikke så stressa som jeg kan være til tider da. Stresse med ting jeg skulle ha gjort, det er jeg god på. Så det var veldig behagelig faktisk, hverdagen ble mye mer roligere og man kunne holde hjulene i gang på en helt annen måte da.

Ved å kunne holde hjulene i gang med gårdsdriften på en annen måte enn når han har tilleggsjobb til gårdsdriften, opplever Olav at foreldrepermisjonen også har personlige konsekvenser. Truls som har hatt foreldrepermisjon fra sin tilleggsjobb, men tilpasset den til å passe en travel tid på gårdsbruket, beskriver permisjonen på følgende måte: “Jeg opplevde ikke det som noe annerledes enn en annen dag. Ikke sånn som vi hadde det nei. Men vi valgte jo at hun gikk hjemme uten lønn for å klare å holde drifta i gang da”. Slik preges Truls sin foreldrepermisjon av arbeid, hvor hans permisjon blir mer som mors permisjon.

Ulike fedrekvotepraksiser gir ulike konsekvenser for hvor dominerende arbeid og hvor dominerende omsorg blir i foreldrepermisjonen. Det kan se ut til at et gradert uttak fungerer som grensesettende for arbeidet. En utfordring er at dette krever at arbeidet kan settes på vent noen dager eller at noen kan ta over arbeidet. Det å kombinere arbeid og omsorg med et sammenhengende uttak hvor man både har hovedansvaret for gården og hovedansvaret for barnet, blir utfordrende ved at arbeidet ofte dominerer og omsorgen må nedprioriteres. Videre kan det se ut til at gjennom å ta fri fra tilleggsarbeidet under en rolig tid for gårdsarbeidet, legger dette til rette for at det blir enklere å fokusere på barnet og omsorgen. Dersom man tar fri fra tilleggsarbeidet under en travel tid for gårdsarbeidet, blir gårdsarbeidet dominerende og omsorgsarbeidet nesten ikke tilstede.

5.3.2 Primær omsorgsperson eller støttespiller til mor?

En viktig målsetning med innføringen av fedrekvoten var at den skulle fungere som et verktøy for å skape en “omsørgende” og deltakende far, i tillegg var det et mål å lede til økt likestilling mellom mor og far i arbeidslivet og omsorgsarbeidet (Brandth og Kvande, 2013:13). Om far i sin foreldrepermisjon er primær omsorgsperson eller en støttespiller til mor, blir dermed viktig å drøfte for å se i hvilken grad praksisene kan sies å utfylle fedrekvotens målsetninger.

Både Jon og Carl, som benyttet seg av et gradert uttak av fedrekvoten, erfarte at de klarte å legge fra seg arbeidet og fokusere på barnet. Dette blir også synlig gjennom hvordan de beskriver sin rolle i foreldrepermisjonen:

Men jo det som var med første ungen, det var litt sånn sjokk å plutselig ha ansvar alene og om alt fra morgenen av, og da var det jo bare en unge også. Fra til at det lå veldig mye på mor, så hadde du plutselig ansvaret for hele logistikken for hele dagen selv, litt sånn dunk dunk dunk. Det var en brå overgang (Jon).

Fikk jo mer erfaring så du følte deg jo tryggere på det da. Men som den første, det var jo når han skulle ha melk og sånn på flaske, han er jo vant til å bli ammet, men det har gått veldig bra egentlig da (Carl).

Jon beskriver hvordan han har erfart overgangen fra å være sekundær til primær omsorgsperson, gjennom at han nå fikk ansvaret for barnet og planleggingen av dagen. Carl beskriver hvordan han utviklet seg til å bli tryggere etterhvert som han fikk erfaring, og trekker frem tilvenning på flaske fremfor amming som en utfordring. Erfaringen med det å ha hovedansvaret for barnet alene, gjør at man blir tryggere i rollen som omsorgsperson. Morten kommenterer også hvordan ansvaret endrer seg når mor er borte: "Hvis hun er borte så er det ansvar for mating og sånne ting, og dopping". Det å ha ansvaret alene blir dermed viktig for at far kan utvikle seg som selvstendig omsorgsperson. Olav har også i store deler av permisjonen hatt hovedansvaret for barnet, og beskriver det slik: "Jeg har villet lært meg å kjenne de slik at jeg har forstått hva de ønsker og vil med måten de kan uttrykke seg på da". Det å ta fri fra arbeidet gir dermed rom til å bli kjent med barnet på en annen måte, ved at man som primær omsorgsperson må lære å lese barnets uttrykk og utøve omsorg etter dette.

Truls og kona har hatt den ordningen at hun er hjemme i hans permisjon med hovedansvaret for barnet, mens han arbeider på gården. Slik har Truls ikke hatt hovedansvaret for barnet, men fungerer mer som en støttespiller for mor. Paret har tvillinger, og forklarer at de løser denne permisjonen på samme måte. Truls poengterer hva han føler om å skulle hatt ansvaret alene i denne tida: "Det har ikke jeg hatt sjans til jeg, og passet de. Nei, det tror jeg ikke. Jeg tror det hadde blitt veldig vanskelig ja. Det er mer arbeid enn som så ja synes jeg, med å passe på". Truls har gjennom sin tidligere foreldrepermisjon, ikke erfart hvordan det er å ha hovedansvaret for barnet, og dermed heller ikke utviklet seg som selvstendig omsorgsperson. Hans erfaring med tvillingene innebærer også det å være støttespiller til mor, og dette gjør at han ikke klarer å se seg selv som kompetent nok til å ta dette ansvaret alene. Videre forteller han: "Veldig viktig for meg at hun er villig til å være hjemme og ta ansvar for ungene. Hovedansvaret da. Så gjør jeg så godt jeg kan ellers". Slik har mor samme rolle i fars

permisjon, som i sin egen, og er den primære omsorgspersonen og det å utvikle seg til en selvstendig omsorgsperson blir mer utfordrende for far. Noe av det samme kan vi se i deler av Mortens foreldrepermisjon hvor mor gikk hjemme i ferie, og deler av Olavs foreldrepermisjon hvor mor gikk hjemme og var sykmeldt. Slik har de fått hjelp til omsorgsarbeidet av barnets mor i sin foreldrepermisjon. De har likevel deler av permisjonen med hovedansvaret, og har derfor erfaringer hvor de mestrer å ha hovedansvaret alene.

Morten og Stian har i deler av permisjonen hatt hovedansvaret for barnet og vært primære omsorgspersoner. Deres erfaringer preges likevel av at arbeidet legger begrensninger for omsorgsarbeidet, slik at deres rolle som primær omsorgsperson blir å sjonglere mellom arbeid og omsorg.

Både Carl og Truls vektlegger hvordan det å være i foreldrepermisjon kan sammenlignes med en vanlig hverdag, på grunn av arbeidets nærhet og fleksibilitet.

Nei, jeg er ganske mye med ungene generelt har vært jeg da. Så for min, jeg ser for meg det er annerledes for de som er borte på anlegg og kan beskrive den. Jeg beskriver det nesten som en hverdag. Fordi jeg er jo hjemme med hun nå, men jeg har ikke noe permisjon (Carl).

Det er fordelen med å være gårdbruker fordi jeg har jo vært sammen med ungene hver dag siden de ble født. Jeg har ikke vært borte fra de. Så selv om det ser litt rart ut at man ikke er her og tar ansvar når man har pappapermisjon da, så føler jeg ikke det da (Truls).

Det de forbinder med en vanlig hverdag, viser likevel forskjellige farspraksiser. Carl sammenligner foreldrepermisjonen med en vanlig hverdag gjennom at det å være alene hjemme og ha hovedansvaret for barnet er noe han praktiserer når han ikke har foreldrepermisjon også. Truls sammenligner en vanlig hverdag med at han har vært sammen med barna hver dag, noe han også er i foreldrepermisjonen. Forskjellen er at Truls ikke har hovedansvaret for barna i det daglige.

Flere av bøndene har også vært involvert i mors permisjon gjennom å ha bidratt og hjulpet til, og arbeidets nærhet og fleksibilitet kan sies å gjøre det mulig å være mye sammen med barnet også utenom foreldrepermisjonen. Det å ha ansvaret alene og tid til å fokusere på omsorgsarbeidet ser likevel ut som viktige forutsetninger for å utvikle seg som primær omsorgsperson.

5.3.3 Arbeid innendørs: middag, klesvask og husarbeid

Mange av bøndene har opplevd å være mer innendørs i foreldrepermisjonen og etter at de fikk barn. Flere har også opplevd å gjøre flere innendørsaktiviteter som husarbeid og lignende. Carl beskriver dette:

Jeg måtte jo både vaske klær og sånn. Og det var jo greit det, de hadde jo som regel en dupp da, og da fikk du det som regel til da. Husarbeid. Jeg måtte nesten trø til med jeg også da når hun var ute i arbeid, fordi hun gjorde nå det hun også når jeg var ute i arbeid så.

Her argumenter Carl med at siden hun gjorde husarbeid mens han var i arbeid, følte han at han også måtte det når hun var i arbeid. Dette viser hvordan det å være hjemme i foreldrepermisjon kan være med å påvirke andre oppgaver enn kun omsorgsarbeidet med barnet. Olav trekker også frem hvordan han gjorde mer i permisjonen kontra når han ikke var i permisjon:

Det ble litt naturlig den tida. Prøve å holde det i orden. Det krever jo sitt å holde et hus i orden. Det ble jo litt sånn når han eller hun hadde dupp, så kunne jeg finne på å vaske eller støvsuge, men sånn i det daglige så støvsuger jeg og vasker kopper. Rydder litt på rommet til ungene og sånn, men det er stort sett *partner* som tar resten da. Hovedoppgavene mine er ute da egentlig, det har blitt litt sånn.

Her forteller Olav at han i det daglige har sine hovedoppgaver utendørs, mens i permisjonen gjorde han flere oppgaver innendørs. Slik ser man at foreldrepermisjonen er med å påvirke arbeidsfordelingen av innendørsaktivitetene. Stian opplevde ikke å gjøre mer innendørsarbeid, og forklarer det slik:

Hvis du skulle spurt kona mi, så ville hun sikkert sagt at jeg gjør akkurat like lite som jeg gjør resten av året, men jeg vet ikke. Nei, siden jeg hadde permisjon den tida på året jeg hadde permisjon, så hadde jeg ikke mulighet til å gjøre noe. Hun kommer ikke hjem til middag hun i juli/august for å si det sånn.

Stian forklarer hvordan han ikke hadde mulighet til å gjøre noe mer da han hadde permisjon, siden det var en travel tid på året. Som nevnt tidligere var Stians permisjon preget av mye arbeid, hvor permisjonen ble løst både med å kombinere omsorgsarbeidet med gårdsarbeidet, og med hjelp til omsorgsarbeidet av kårfolket. Når permisjonen i liten grad preges av ro og fri fra arbeidet, blir det lite tid til å være innendørs og gjøre slike innendørsoppgaver. Truls har heller ingen opplevelse av å gjøre mer innendørsoppgaver, og Ulrik forteller også at det var liten endring i dette: "Nei, jeg tror ikke det ble noe mer. Eller litt ekstra ble det jo, men det var jo fordi man gikk inne, men ellers så gjorde jeg ikke noe mer med inneoppgavene nei, det tror jeg ikke". Utfordringen med å ta fri gårdsarbeidet kan også være et hinder for en likere fordeling av husarbeid i permisjonen. Slik kan man si at fedrekvotepraksiser som innebærer både arbeid og permisjon, gjør det mer utfordrende med en lik fordeling av omsorgsarbeidet.

6. Farspraksiser og familieliv

Dette kapittelet omhandler fedrenes farspraksis og familieliv, hvor tiden etter foreldrepermisjon og hverdagene kommer mer i fokus og hvor bøndenes utøvelse av farskap og farspraksiser blir tatt opp.

6.1 En annen arbeidsdag og arbeidslogikk som far

I første kapittel av analysen skriver jeg om hvordan bøndenes arbeidsdag er preget av veksling mellom rommene utendørs og innendørs og varierte arbeidsoppgaver.

Arbeidsdagens karakter preges også av hvordan arbeidets fleksibilitet brukes for å tilpasse arbeidsdagen, barna, og familielivet. I kapittel 4.2 viser jeg hvordan bøndene har en fleksibilitet i tid, og måten de bruker denne fleksibiliteten til å tilpasse arbeidet rundt barnet er sentralt. Stian omtaler det som at man må starte dagen tidligere og avslutte den senere etter at han fikk barn, og slik er arbeidsdagen strukket ut for å tilpasse barna og barneaktiviteter, og melkerobot gir arbeidet fleksibiliteten til å gjøre dette. Arbeidsdagen settes opp rundt omsorg og rundt barnet, noe som kan sies å være en type farspraksis som bøndene utøver. Jon trekker også frem hvordan arbeidsdagen har endret seg:

Jeg kommer meg opp om morgenen, og får gjort ting, også liker jeg å prøve å ha fri på ettermiddagene. Fordi det er jo bare et lite vindu at ungene er våken, ikke sant? Så legger de seg nå ganske tidlig, også har jeg jo tidligere gjort veldig mye kveld- og nattarbeid, men jeg prøver å unngå det da.

Her ser vi Jon prioriterer å gjøre arbeidet tidligere, slik at han mulighet til å ha ettermiddagene med barna. Jons arbeidsdag tilpasses barna, for å kunne være tilstede som far. Jon sammenligner også sitt eget arbeid med konas arbeid, og sier:

Det er ikke akkurat fleksibel jobb å være lærer, da må du komme til fast tid og nå har de jo fått nye regler slik at det er bundet arbeidstid. Og når du har små unger og det skjer ting, og noen er syke eller plutselig må hentes i barnehagen, så er det jo veldig bra at jeg har hatt det motsatte og har hatt mulighet til å flekse på det da.

Jons fleksibilitet i arbeidet gjør det mulig å tilpasse dagen i stor grad, og fleksibiliteten blir brukt når barn er syke og lignende. Slik blir Jon en viktig omsorgsperson i familien, ved at hans fleksibilitet blir viktig for å få dagene til å gå rundt. Det å bruke fleksibiliteten slik som Stian og Jon innebærer også at de er fleksible fedre som involverer seg i barneomsorgen. Måten arbeidsdagen er tilpasset for å kunne få tid med barna kan sies å vise en barneorientert maskulinitet (Bekkengen, 2002:95), hvor arbeidet tilpasses barnet.

Truls opplever at arbeidet har blitt påvirket av det å få barn: “det har gått veldig mye utover arbeidet, over hvor mye du får til å gjøre. Sånn som i sommer måtte jeg være mye inne for å passe unger. Det tror jeg aldri jeg har vært før. Det var en helt annerledes hverdag”. Her snakker Truls om hvordan det har gått utover arbeidet, noe som kan vise at det ligger en forventning i at Truls skal være en fleksibel far som tilpasser arbeidsdagen, fremfor at det kun er et aktivt valg. Det å være innendørs om sommeren kan også se ut til å være motstridende til det å drive “good farming”, hvor det å arbeide mye og ha ryddige gårder står sentralt. Forventningen om å være en involvert far vil gjøre “good farming” vanskelig, og kan bli en motsetning.

Carl trekker frem hvordan en bonde får vært mer hjemme når han får spørsmål om han anser bondeyrket som familievennlig: “Vi får være mer hjemme og får lagt opp dagen sånn som du, som familien ønsker. Så vi er generelt mer sammen med ungene vil jeg påstå da”. Han trekker også frem hvordan dagene blir tilpasset familien. Arbeidets nærhet til hjemmet er viktig for at dette er mulig, og selv om nærheten av arbeidet ikke gir far muligheten til å være sammen med barna hele tiden, så gir det muligheten til å veksle mellom arbeid og omsorg hyppigere. Bøndene opplevde og være mer innendørs etter at de fikk barn, og Ulrik beskriver dette på følgende måte:

Man ble mer inne og det ble lettere å gå inn. Før var det ikke det samme. Hun holdt jo sikkert på med et eller annet, og kanskje var bort på besøk til noen og man brydde seg ikke så mye om mattid og matrutiner var ikke tilstedeværende. Da spiste vi når vi var sultne, men etter at ungene kom så måtte man holde tid mer da. Det er enklere når man kommer inn nå og spiser middag og setter seg, og bli sittende og være med ungene resten av dagen. Sånn var det ikke tidligere, da gikk man ute og holdt på.

Terskelen for å stoppe opp arbeidet og gå inn blir lavere etter at barna kom. Rutiner i hverdagen har også blitt viktigere for Ulrik og kona. Måten bøndene endrer arbeidet for å tilpasse familielivet, kan også sies å vise en endret holdning til arbeidet. Det å være ute og holde på blir ikke like viktig som det å være sammen med barna. Olav trekker også frem en endring i holdning til arbeidet etter at han fikk barn:

Livet får en annen vending, rett og slett. Arbeidet ble ikke så, jeg ble ikke så ensporet på jobb som jeg en gang var, og bra var det, fordi hvis ikke hadde jeg havnet på samme sporet som farfar, for der var det én ting det dreide seg om og det var arbeid.

For Olav ble ikke arbeidet like viktig som det var før han fikk barn, og man kan si at det å få barn har bidratt til en endring i arbeidslogikk. Arbeidet er ikke lengre det viktigste. Jon kan også sies å ha endret sin arbeidslogikk, og poengterer hvordan bedriften har gått bedre etter at han fikk barn:

Så firmaet mitt, gården og aktiviteten med det jeg holder på med har gått mye bedre etter at jeg har fått unger, det er fordi jeg har blitt flinkere til å være disiplinert. Enda mer enn før må jeg gjøre ting med hensyn til at klokka kvart på fire så må jeg slutte fordi da må jeg hente i barnehagen. Så jeg får unna arbeidet bedre.

Slik ser vi at Jon arbeider bedre enn før. Flere av bøndene har gjennomgått en personlig utvikling, hvor de opplever å ha en annen holdning til arbeidet enn før. Slik ser man at det å arbeide dagen lang og det å være far er to ting som ikke går sammen, ved at det forventes at man er det vi kaller en fleksibel far som kombinerer arbeid med omsorg. For å kunne kombinere disse to må man prioritere annerledes, ved at arbeidet ikke alltid kan komme først. Morten trekker også frem dette og sier: “Men første ungen, det ansvaret og nå er det ikke bare deg selv lenger, og det er ikke bare å hive seg i treskoene og dra, ikke sant? Det er en stor overgang ja. Og veldig fint”. Her beskriver han også overgangen til å få barn med fokus på at du nå har ansvar innendørs, og det er ikke bare å gå og arbeide når du ønsker. Slik ser vi at bøndene også bruker tid på å ta ansvar for barna, fremfor å kun fokusere på å bygge relasjoner, og beveger seg mot et likestilt foreldreskap.

6.2. Inkludere barna i arbeidet

Jeg har tidligere skrevet om hvordan flere bønder kombinerte omsorgsarbeidet med gårdsarbeidet i permisjonen. I de situasjonene var barnet kun med mens far arbeidet, men etterhvert som barna blir eldre trekker flere av bøndene frem hvordan barna også kan være med å arbeide og at dette blir noe de gjør sammen. Morten er opptatt av at arbeid er noe de gjør i fellesskap, og sier:

Jeg er veldig opptatt av arbeid som fellesskap jeg da. Prøve å få til fjesstellene sammen og gjøre ting, gjerdeprosjekt, ta opp staur sammen med ungene. Det at jeg stapper hullene til staurene og de pakker ned og sårne ting som ungene kan gjøre. Arbeid som fellesskap, det trenger ikke å la seg bli underholdt for å ha fellesskapstid. Det at de kan gjøre en arbeidsoppgave synes jeg er fint. Det er liksom idealet mitt da.

Arbeidet blir en aktivitet far og barn gjør sammen, og dette kan sies å være en form for farspraksis preget av å inkludere barna i arbeidet. Mange av aktivitetene, som det å sette staur, blir ikke mer effektivt av å ha med barna, men det blir brukt som en sosial aktivitet. Olav trekker også frem hvordan han tilpasser arbeidsoppgavene ettersom om yngste sønn ønsker å være med eller ikke:

Det er litt sånn nå også at jeg prøver å gjøre litt ting som han kan være med på hvis han vil være med, vi rydder litt og brenner søppel, og brøyter og strør og sårne ting. Får han ikke være med så blir han så sur at, slik har det vært med de to andre også. De har alltid hatt lyst til å være med, og da må de få lov til det. Så langt det lar seg gjøre.

For Olav blir også arbeidet noe han og sønnen gjør for å være sammen, fremfor at det er noe sønnen blir med på for å hjelpe til. Noen typer arbeidsoppgaver er mer egnet for barn å være med på enn andre, og Olav tilpasser dette hvis sønnen ønsker å være med. Denne tilpasningen fører til at involveringen er preget av det Lamb (2000:31) kaller engasjement og involvering preget av én-til-én samhandling. Det å arbeide er noe de gjør sammen og samhandler om.

Truls trekker også frem hvordan sønnen er inkludert i arbeidet:

Eldstebarn kan jeg jo ha med og gjøre fjøs om kveldene og sånt da, for å sysselsette han. Så han har blitt så gammel at det går an å ha han med og gjøre fjøs. Det er ikke noe hjelp i han enda, men han trives nå med å være med. Fordi det er ikke alltid så enkelt å gå ifra tre unger inne her, da er det mye bedre å ha med seg den eldste da. Han er glad i kjøre traktor og sånn, så det går bra å gjøre sånne ting helst da.

Også her er ikke poenget med å ta med sønnen i arbeidet å få hjelp, men for å aktivisere han. Dette blir også en type farspraksis, ved at Truls arbeider og passer barnet samtidig for å avlaste mor og fordi det er noe barnet finner glede i. Hvis vi skal bruke Lamb (2000) sine begrep, blir involveringen preget av tilgjengelighet. Arbeidet brukes for å aktivisere sønnen mens far arbeider, og far er tilgjengelig hvis det er noe. Carl inkluderer også barna med i arbeidet, og fokuserer på hvordan dette oppleves for barna:

De får jo oppleve litt mer enn de som sitter i en by da og ikke vet og har mulighet til å gå sammen med dyrene på den måten. Gi de både mat og se hva man får igjen av det. Både melk og vi har jo høner gående, så vi kan dra å plukke litt egg og. Jeg vil nå si at de er heldige ungene, og jeg heldig som kan ha med ungene og vise de det da. Det er jo tross alt matproduksjon vi holder på med. De får et godt forhold til dyrene da. Blir veldig rolig på dyr generelt.

Carl kan sies å ha et læringsfokus på måten han inkluderer barna i gårdsdriften på, ved at han er opptatt av å vise hvordan matproduksjonen fungerer. Slik opplever Carl bondeyrket som positivt for barna, ved at han kan vise barna hva det dreier seg om. Dette med læring er noe Truls også trekker frem og sier "Du kan lære de ting i arbeidstida fordi du har jo ikke noen..., du skriver jo ikke timer. Jeg tror jeg er veldig heldig slik, med å lære ungene å arbeide da". Her trekker Truls frem at bondeyrket gir han mulighet til å ta seg tid i sin egen arbeidstid til å lære barna å arbeide. Det å ønske å lære barna om matproduksjon og det å lære å arbeide kan også ses som en type farspraksis, hvor fedrene ønsker å lære barna ting som de selv anser som viktig å kunne.

Det å inkludere barna i arbeidet handler ikke nødvendigvis kun om det å ha fellesskapstid eller å lære barna viktig kunnskap, men også om det å skape interesse for å ta over gården. Morten sier "Jeg har bare jenter da, fire jenter. Men jeg håper at noen tar over her, og da

tenker jeg at det er for sent å begynne å pensle de inn på sporet når de er 15 år. Man må ta de tidlig”. Det å inkludere barna i arbeidet fra tidlig alder er en måte å skape interesse for å ta over senere. Olav trekker også frem hvordan han har arbeidet med en tanke om at noen skal ønske å ta over:

Og det er litt viktig for meg å bygge om ting som mine skal ønske å ta over. Fordi det er ingen selvfølge. Hvis jeg ikke hadde gjort noe med husene og ikke fornyet meg med utstyr, så blir det jo ikke interessant for de å kjøpe noe utsarvet, det gjorde jo ikke jeg heller, alt var jo i orden når jeg tok over.

Olav arbeider dermed på gården med en tanke om at han skal gjøre den attraktiv til å ta over for barna. Slik kan man si at han utøver en slags farspraksis gjennom å gjøre gården så fin som mulig til et av barna eventuelt skal ta over.

Måten bøndene involverer barna i arbeidet er interessant å knytte til tidligere forskning på farspraksiser. Brandth (2017:253) sin forskning på farspraksiser viste at det var den eldre generasjonen som inkluderte barna i arbeidet, hvor den yngre generasjonen involverte seg mer i fritidsaktiviteter som ikke hadde noe med gården å gjøre. Bøndene i denne studien kan omtales som en slags hybrid mellom den eldre og yngre generasjonen, ved at den tradisjonelle måten å være far på i en landbrukskontekst gjør seg gjeldende, samtidig som de tilpasser arbeidsdagen for å involvere seg i aktiviteter utenfor gårdsbruket. Det å inkludere barna i arbeidet kan også omtales som en maskulin farspraksis, ved at det er en maskulin måte å gjøre omsorg på.

6.3 Bevissthet rundt risiko og farer

Det å ha med barna i fjøs, traktor og annet gårdsarbeid er noe flere av bøndene gjør, både i permisjonen og ellers. Flere av bøndene trekker frem hvordan det da lett kan oppstå farlige situasjoner, og at dette er noe de er bevisste over. Jon trekker frem hvordan det å kjøre store maskiner på et stort tun kan gi farlige situasjoner:

Det er jeg bevisst på, jeg er superbevisst på alle farlige situasjoner som det medfører ved at du har små unger, kjører store maskiner. Jeg har stort tun, men det er jo noen porter som skal åpnes her og der og kjøres ut ifra. Og har som regel at jeg må ha blikkontakt, altså at jeg må se de. Ikke at de bare går imot fordi far kommer med traktoren, så er det ikke bare å gå imot, fordi det er ikke sikkert jeg kan se de eller høre de.

En slik bevisstgjøring av farlige situasjoner, og det å sette regler for å sikre at tunet er så sikkert som mulig, kan også ses som en farspraksis. Som far setter man noen regler for barna

for å beskytte de mot farlige situasjoner, noe som er en form for omsorg. Truls trekker frem en situasjon hvor yngste sønn hadde klemt fingeren i en lås:

Det er så fort gjort akkurat det der. Sånne ting som vi ikke tenker over fordi vi bruker låser helt annerledes. Så kommer det en liten treåring, da er det et annet syn på det ja. Så jeg er egentlig veldig bevisst på det der at man må være forsiktig.

Han reflekterer over hvordan ting som i utgangspunktet ikke anses som farlig, blir farlig for en treåring på grunn av både størrelse og bruk. Ulrik utøver også en form for farspraksis rundt dette med risiko og farer og trekker frem kjennetegn ved kyllingfjøset:

Det er jo det som er problemet at i kyllingfjøset er det jo støvete og bråkete. Veldig fint den første uka, fordi da er de søte og små, og det er ikke så mye støv og bråk, men utover så er det ikke noen plass for unger å være da. Fordi da er det snakk om munnbind og munnbind får du ikke kjøpt i barnestørrelse, av en eller annen mystisk grunn, har jeg funnet ut.

Han ønsker ikke å utsette barna for støv og bråk, og gjennom å lete etter munnbind i barnestørrelse, kan man si at han har et ønske om å beskytte barna slik at de har mulighet for å være med i fjøset. Måten disse fedrene er bevisste og oppmerksomme på risiko og farer som de kan utsette barna for, kan sies å være en farspraksis som bygger på det å beskytte.

6.4 Involverte fedre

Selv om fedrene i denne studien i varierende grad utvikler seg til selvstendige omsorgspersoner i foreldrepermisjonen, kan de sies å være tilstedeværende og involverte fedre for barna sine. Flere av bøndene deltar i aktiviteter som barna driver med utenfor gården. Ulrik trekker frem følgende aktiviteter: "Fordi når de kommer hjem fra skolen så er jeg jo sammen med de da, så blir det jo mye aktiviteter med unger og sånt da, korps, og ski, og skøyter og alt sånt. Så går nå dagen". Hverdagen og arbeidet påvirkes av barnas aktiviteter, fordi Ulrik er tilstedeværende i disse. Stian trekker også frem hvordan melkeroboten gir han muligheten til å tilpasse arbeidsdagen til slike aktiviteter: "Så da prøver man i hvert fall å tilpasse slik at du får til å være med på skirenn i kveld, og håndballtrening i morgen". Slik ser man at barnas fritidsaktiviteter blir prioritert, og er forventet at man deltar i. Oppfølging til andre ting som skole og lege er noe som trekkes frem som tidkrevende, hvor Ulrik sier: "Tida forsvinner jo. Tid til foreldremøte i barnehage og skole, og alt sånne ting. Det er så tidkrevende. Det er jo et eget årsverk det, èn unge tror jeg. Det tar hele dagen ja, rett og slett". Ulrik beskriver hvordan han opplever en unge som et eget årsverk, fordi det er så mye tidkrevende oppfølging som kreves. Det at han opplever det som tidkrevende viser også at han er involvert. Olav trekker også frem dette:

Og man ser jo hvor mye tid det tar med tre stykker, det er ingenting av det der som gjør selv, de skal ha oppfølging, de skal til legen, og det er sykdom og da må man være hjemme. Og det må man jo dele på.

Olav trekker frem viktigheten av å dele på denne oppfølgingen som kreves av et barn, og er på denne måten også en involvert far som deler ansvaret med mor. Lamb (2000:31) sitt begrep om ansvar som involvering innebærer at forelderen tar fullt ansvar for barnets velvære og omsorg. Ulrik og Olavs beskrivelser av oppfølging i barnehage, skole og lege viser at de involverer seg i ansvaret for barna, og kan sies å fremme likestilt foreldreskap.

Tilstedeværelse som far er viktig for flere av bøndene, og Stian sammenligner seg selv med sin egen far:

Fordi jeg ser jo, spesielt på faren min, så prøver jo han å få tatt igjen den tida som han var far, med sine barnebarn da. Så han maser jo om å få barnebarna hele tida. Det er jo positivt det, men jeg vet jo hvorfor. Så jeg prøver jo å ikke komme i samme, at ungene mine skal si at jeg aldri var der. Det er jo den største skrekken med det, Så jeg er nok der, altså jeg mener det selv da, så vil nok fasiten komme om noen år sikkert da, men jeg mener hvert fall selv at jeg er der mer enn han var.

Stian trekker frem hvordan han ønsker å være mer tilstede enn sin far og setter tilstedeværelse svært høyt. Truls trekker også frem en slags fysisk tilstedeværelse som blir påvirket av at han er gårdbruker:

Det er jo alltid folk hjemme. Jeg tror det er forskjellen, det kommer aldri å være at ungene kommer hjem til tomt hus eller kaldt hus eller noe sånt da. Jeg er jo alltid hjemme jeg. Jeg har alltid muligheten til å være hjemme jeg.

Truls ser det som en trygghet at barna alltid kan komme hjem til varmt hus, hvor han alltid er hjemme og bondeyrket åpner opp for dette. Mange av bøndene sin farspraksis i denne studien er preget av et sterkt ønske om å være sammen med barna. Det kan knyttes til intensivt foreldreskap, hvor det ligger en forventning om at foreldre investerer mye tid og følelser i barnet (Shirani et al., 2012:26). Flere foreldre kan føle på en forventning om dette, hvor man ofte tenker at det å utøve "dårlig" foreldreskap kan lede til problemer for barnet senere i livet (Shirani et al., 2012:26). Det sterke ønske om å være tilstede for barna kan forklares med dette. Å tilbringe mye tid med barna kan være krevende å få til i et yrke som er preget av så mye arbeid, og Jon trekker frem hvordan han var flink til å ta fri en sommer:

I fjor sommer, da var jeg veldig flink. Da tok jeg helt fri i ukedagene i juli. Altså jeg slo jo plen, malte en eller annen husvegg sånn forefallende, men jeg hadde ikke noe sånt at jeg våknet på morgenen og hadde dunk dunk dunk, møter, avtaler. Så ting som ikke brant, det gjorde jeg ikke. Fordi ungene var hjemme og jeg ville være hjemme med de.

Det at Jon betegner seg som flink, viser at det ligger noen normer om at du skal prioritere barna, og at dette er utfordrende å kombinere med gården. Både Stian og Carl har trukket frem utfordringer med å være tilstede og involvert, hvor begge trekker frem sommeren:

Det som er kanskje den største utfordringen, det er at du, i hvert fall i Trøndelag da, når du har én godværsdag på sommeren så vet du jo hva du må holde på med. Du blir ikke med kone og unger på stranda og bader da (Stian).

Sånn som gutten vår som hele tida ville være med, men ikke kunne være med hele tida. Så følte du at det ble litt sånn, det lå nå i bakhodet det da. Så fikk dårlig samvittighet for ungene, at jeg følte jeg ikke var nok sammen med de om sommeren da, at de er på badetur og såne ting, også sitter vi i traktoren og slår gress (Carl).

Varme og solrike dager vil i bondekontekst knyttes til slått, mens i familiekontekst knyttes det til bading og utendørsaktiviteter. Både Stian og Carl opplever dette som vanskelig, da det kan oppleves som om det å være en god bonde og en god far om sommeren kan virke motstridende.

7. Avslutning

I dette kapitlet vil jeg oppsummere sentrale funn i denne studien, hvor jeg først vil gjøre rede for bondeyrkets påvirkning på de ulike fedrekvotepraktisene. Deretter gjør jeg rede for bøndernes farspraksiser i permisjonen og senere, hvor jeg presenterer bønder som involverte fedre. Tilslutt vil jeg gjøre rede for denne studiens samfunnsmessige og sosiologiske relevans, før jeg kommer med noen forslag til videre forskning.

7.1 Bondeyrkets påvirkning på fedrekvotepraktisier

Første del av problemstillingen handler om hvordan bondeyrkets karakter påvirker fedrekvotepraktisier. Jeg har i analysekapittel fire analysert og diskutert sentrale kjennetegn ved bondeyrket som kommer frem i materialet. Arbeidets krav om tilstedeværelse og tilgjengelighet, kravet om erfaringsbasert kunnskap og utfordringen med å finne en til å ta over arbeidet er aspekter ved bondeyrket som gjør det utfordrende å ta permisjon. Arbeidet kan likevel sies å preges av en viss grad av fleksibilitet i tid, noe som gjør bøndene kan gjøre tilpasninger i permisjonen, men arbeidet må likevel gjøres på et senere tidspunkt. Nærheten mellom arbeid og hjem er et sentralt kjennetegn ved bondeyrket, og dette gir både muligheter og utfordringer når en bonde skal ta ut permisjon. Nærheten gjør at man lettere kan veksle mellom arbeid og omsorg, men den vil også gjøre det mer utfordrende å sette grenser for arbeidet i permisjonen. De ulike kjennetegnene ved bondeyrket henger tett sammen med de ulike fedrekvotepraktisier, hvor ulike fedrekvotepraktisier vil bli tilpasset ulike arbeidskontekster.

I denne studien har vi sett hvordan et gradert uttak av fedrekvoten er en praksis som har gitt bøndene mulighet til å ta ut fedrekvoten og fokusere på omsorgsarbeidet, ved at de kan kombinere det med arbeid. Tidligere forskning på en slik type permisjon har omtalt det som forstyrrende for barneomsorgen fordi det gir rom for individuelle valg som ender med at arbeidet styrer situasjonen (Brandth og Kvande, 2016:287). Her finner vi at arbeidet styrer i mindre grad når det allerede er satt rammer for når arbeidet skal skje og ikke. For at en slik praksis skal gi rom til å fokusere på omsorgsarbeidet, må bøndene ha arbeid som kan settes på vent noen dager eller ha noen til å ta over arbeidet de dagene de har permisjon. Bøndene som har brukt denne praksisen har enten ikke hatt husdyr eller vært i samdrift med kompetent folk som kan ta over.

Et sammenhengende uttak av fedrekvoten har i denne studien vært preget av flere ulike fedrekvotepraktiser, hvor alle har kombinert permisjon med arbeid i ulik grad. I et sammenhengende uttak av fedrekvote, med en kombinasjon av omsorgsarbeid og gårdsarbeid, har bonden både ansvaret for gården og ansvaret for barnet, noe som for mange fører til en opplevelse av stress. Bøndene finner ulike strategier for å kunne ta barnet med inn i arbeidet, som bæremeis, fjøsvogn og barnesete i traktor, men den hyppige vekslingen mellom arbeid og omsorg er krevende. Det er spesielt når det oppstår akutte og uventede situasjoner at det å sette grenser for arbeidet blir utfordrende. I en slik praksis er det likevel viktig å påpeke at bonden har hovedansvaret for barnet, og slik kan far utvikle seg som omsorgsperson og mor kan gå tilbake til arbeidslivet.

Andre fedrekvotepraktiser innebærer å finne hjelp til gårdsarbeidet eller hjelp til omsorgsarbeidet. Dersom man har noen til å steppe inn i gårdsarbeidet, vil bonden kunne ta fri fra arbeidet i permisjonen og fokusere på omsorgsarbeidet. Det å få hjelp til gårdsarbeidet har for mange vært utfordrende da det krever å finne folk som kjenner gården og har god nok kompetanse, og slik har flere kun benyttet seg av hjelp til deler av gårdsarbeidet for å lette arbeidsmengden i permisjonen. Flere har også benyttet seg av hjelp til omsorgsarbeidet fremfor gårdsarbeidet, slik at kårfolk og annen familie har kunne tatt seg av barnet, mens bonden gjør det arbeidet som må gjøres. I en slik praksis vil arbeidet dominere, og det oppleves for flere som enklere å finne hjelp til omsorgsarbeidet fremfor gårdsarbeidet.

Et sammenhengende uttak av fedrekvoten har også blitt løst ved at mor er hjemme i ulønnet permisjon eller i ferie i deler av perioden. Arbeidet fortsetter som før, og far forblir en støttespiller til mor fremfor å være primær omsorgsperson. En annen fedrekvotepraktis som kan ha samme konsekvenser er når bonden tar permisjon fra tilleggsarbeidet for å få bedre tid til gårdsarbeidet. Ved å ta ut fedrekvoten i en travel sesong for gårdsarbeidet, vil også arbeidet være i fokus og omsorgsarbeidet vil nedprioriteres. Det å ta permisjon fra tilleggsarbeidet i en rolig tid for gårdsarbeidet vil derimot åpne opp for mer tid til omsorg, hvor en lav arbeidsmengde på gården vil gjøre det mulig å sette grenser for arbeidet når det trengs.

Slik ser vi at alle bøndene har tatt ut sin fedrekvote i kombinasjon med arbeid. Ulike praktiser er blitt brukt, og dermed har arbeidet preget permisjonen i ulik grad. Her ser vi hvordan det er spesielle kjennetegn ved yrket som gjør at det er vanskelig å legge fra seg

arbeidet i en permisjon. Som jeg har påpekt tidligere ligger det en sterk arbeidsvilje blant bøndene, og gjennom begrepet “good farming” viser jeg hvordan det stilles høye krav til det å være bonde. Slik vil det også være utfordrende for mange å skulle gå ut av arbeidet og gi ansvaret til andre. I hvilken grad det lar seg gjøre å ta ut fedrekvoten med hovedansvar for barnet og tid til å utvikle seg som omsorgsperson er svært avhengig av driftens og familiens kontekst. Fedrekvoten skal gi far mulighet til å utvikle seg til en omsorgsfull og deltakende far, med et mål om å fremme både mor og far som omsorgspersoner og forsørgere (Brandth og Kvande, 2013:20-22). Etter å ha sett bøndenes utfordringer med å sette grenser for arbeidet i permisjonen, kan vi stille spørsmål om fedrekvoten har et slikt potensiale i en landbrukskontekst.

7.2 Farspraksiser: bønder som involverte fedre

Andre del av problemstillingen handler om bondeyrkets karakter sin påvirkning på farspraksis, hvor både utvikling som omsorgsperson i foreldrepermisjonen er relevant og fedrenes farspraksis når barnet blir eldre. Ulike fedrekvotepraktiser vil henge sammen med ulikt forhold mellom arbeid og omsorg, hvor far i noen praksiser vil være primær omsorgsperson for barnet i sin foreldrepermisjon, mens i andre praksiser vil være støttespiller til mor. Det å ha ansvaret alene og tid til å fokusere på omsorgsarbeidet i foreldrepermisjonen blir viktig for at fedrene skal kunne utvikle seg som primær omsorgsperson, noe bøndene i denne studien har fått gjort i varierende grad.

Måten bøndene har endret arbeidsdagen og arbeidslogikk etter at de ble fedre, viser en del normer som ligger i det å være fedre og forelder. Det forventes at bøndene er tilstede, og de fyller disse forventningene ved å tilpasse arbeidsdagen rundt barnet. Bøndenes beskrivelse av hvordan de var ute hele dagen og arbeidet før de fikk barn viser den sterke arbeidsviljen som ligger i bondeyrket. De kan ikke arbeide som før hvis de skal fylle forventningene som ligger i å være en involvert far. Det at bondeyrket kjennetegnes av en viss fleksibilitet i tid og nærhet mellom arbeid og hjem, gjør at de kan tilpasse seg dette.

Videre har vi sett hvordan skillet mellom maskuline og feminine rom kan sies å bli mer flytende i foreldrepermisjonen. For de som kombinerer barneomsorg med gårdsarbeid, kan vi si at barneomsorgen trer inn i maskuline rom. Bønder er fedre også i rom som fjøset, traktoren og låven. Barnet er såpass ungt at det ikke kan inkluderes noe særlig i arbeidet, og rommene blir en arena for omsorg, ikke kun sosialt samvær. Barna inkluderes i arbeidet når

de blir eldre, og for fedrene blir dette viktig for sosialt samvær, å kunne lære barna om arbeid og for å skape interesse for å ta over gården. Slik kan vi si at farspraksisene til bøndene også knyttes til den tradisjonelle måten å være far på i en landbrukskontekst. Farspraksisene på gården viser bevissthet rundt risiko og farlige situasjoner som det å ha barna med på arbeidet kan inkludere, hvor farspraksisen preges av omsorgsfulle fedre som ønsker å beskytte barna.

Fritidsaktiviteter, foreldremøter og oppfølging er noe bøndene involverer seg i, og slik blir ansvar også en farspraksis som gjør seg gjeldende. Det er ikke kun for å tilbringe tid med barna som blir viktig, men også det å involvere seg i ansvaret. Bønder har i tidligere forskning vist seg å være tradisjonelle, hvor en komplementær arbeidsdeling mellom kjønnene kan se ut til å være mer vanlig enn hos andre grupper. I denne studien har vi sett at det er strukturer i bondeyrket som gjør det utfordrende for flere bønder å ta ut fedrekvoten og ta fri fra arbeidet. Slik kan det for flere bønder være utfordrende å utvikle seg til likestilte omsorgspersoner. Vi ser likevel at bønder tilpasser seg og bruker ulike strategier for å kunne være en involvert far og dele ansvaret med mor.

7.3 Studiens samfunnsmessige relevans

Fedrekvote og foreldrepermisjon er velferdsordninger som stadig endres og er i utvikling for å passe foreldres i ulike situasjoner. Det argumenteres også for at fedrekvoten må tilpasses enda mer for at alle fedre skal ha mulighet til å ta permisjon (Lappegård og Bringedal, 2013:41). Denne studien er ikke ment som en kritikk av ordningene rundt fedrekvote og foreldrepermisjon, men har heller en målsetning om å sette fokus på de ulike utfordringene bønder møter når de skal ta ut fedrekvote og hva det er med yrket som gjør dette utfordrende. Slik kan denne studien åpne opp for refleksjoner om hvordan fedrekvoten videre kan utvikles å passe til flere situasjoner. Den belyser også variasjonen i fedrekvotepraksiser som kan benyttes i et sammenhengende uttak av fedrekvoten. Selv om man er registrert med et sammenhengende uttak av fedrekvote, betyr ikke dette nødvendigvis at man ikke arbeider.

Studien trekker frem bønders særegne situasjon, hvor både økonomi og økende press på størrelse, spesialisering og konkurranse krever at bonden arbeider mye. For å legge til rette for at bønder skal kunne ta ut fedrekvote, er det viktig å se på kjennetegn ved yrket og om det heller er her det må gjøres tilpasninger fremfor selve velferdsordningen. Det å styrke tilgjengeligheten på kompetente avløserer og gjøre det økonomisk mulig å ha avløseren lenge

nok på gården til å bygge opp den erfaringsbaserte kunnskapen som kreves, er ting som for mange bønder ville gjort det enklere å fokusere på omsorgsarbeidet i permisjonen.

7.4 Studiens sosiologiske relevans

Jeg har i denne studien benyttet meg av institusjonell etnografi, for å kunne gå utenfra og inn i bøndenes erfaringer for å få innsyn i sentrale strukturer. Studien viser dimensjonene i strukturer i fedrekvoten gjennom hvordan den praktiseres. Dette presenterer jeg gjennom de ulike fedrekvotepraksisene. Den viser også de ulike måtene å være far på, og hvordan strukturer i bondeyrket kan påvirke dette. Slik gir studien innsyn i noen viktige aspekter ved samfunnets organisering og hvordan disse gjenspeiles i den enkeltes liv. Den har også en empirisk relevans i det sosiologiske forskningsfeltet, gjennom at forskning på fedrekvote i en landbrukskontekst er lite representert, og gir derfor et større innblikk i fedrekvotens mange praksiser og erfaringer og aspekter ved bondeyrket.

7.5 Forslag til videre forskning

Utgangspunktet for studien er et tema som det er lite forsket på, nemlig bønders erfaringer med foreldrepermisjon. I denne studien har jeg satt søkelys på hvordan bondeyrkets karakter har påvirket fedrekvotepraksiser og farspraksiser. Jeg har fokusert på bønder som har tatt ut fedrekvote, men videre forskning på bønder som velger bort foreldrepermisjon ville belyst dette temaet enda grundigere. Andre aspekter ved bondeyrket kan bli synlige gjennom bønder som har valgt å ikke ta ut fedrekvote. Det å forske på kvinnelige bønder og deres strategier vil også være interessant for videre forskning. Alle bøndene i denne studien har kombinert fedrekvote med arbeid, men for en kvinnelig bonde som tar ut mødrekvote tidligere er ikke dette nødvendigvis en mulig strategi. I denne studien har fellesperioden av foreldrepermisjonen i alle tilfeller gått til mor. Hvordan dette løses i tilfeller hvor mor er bonde er også interessante aspekter å forske videre på. Tilslutt vil jeg trekke frem forskning på andre selvstendig næringsdrivende og annet fleksibelt arbeid i kombinasjon med fedrekvote som relevant for videre forskning, og om noe av de samme fedrekvotepraksisene også gjør seg gjeldende her.

Referanseliste

- Aarseth, H. (2013). De nye barneorienterte fedrene. I Brandth, B. & Kvande, E. (Red.), *Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstaten* (s. 238-250). Oslo: Universitetsforlaget.
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2017). *Endringer i folketrygdloven og kontantstøtteleven (innføring av tredeling av foreldrepenger mv.)*. (Prop. 74. L (2017-2018)). Hentet 20.05.2019 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-74-l-20172018/id2596487/sec1>
- Bekkengen, L. (2002). *Man får välja – om föräldraskap och föräldraledighet i arbetsliv och familjeliv*. Malmö: Liber.
- Brandth, B. (2017). The co-location of home and work in two generations of farmers: what effects on fathering practices? *Families, Relationships and Societies*, 6 (3), 341-356. <https://doi.org/10.1332/204674315X14418885448328>
- Brandth, B. (2019). Farmers framing fatherhood: everyday life and rural change. *Agriculture and Human Values*, 36 (1), 49-59. <https://doi.org/10.1007/s10460-018-9887-z>
- Brandth, B. & Haugen, M. (2005). Doing Rural Masculinity - From Logging to Outfield Tourism. *Journal of Gender Studies*, 14 (1), 13-22. <https://doi.org/10.1080/0958923042000331452>
- Brandth, B. & Kvande, E. (2002). Reflexive Fathers: Negotiating Parental Leave and Working Life. *Gender, Work and Organization*, 9 (2), 186-203. <https://doi.org/10.1111/1468-0432.00155>
- Brandth, B. & Kvande, E. (2013). Velferdsstatens fedrepolitikk. I Brandth, B. & Kvande, E. (Red.), *Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstaten* (s. 13-28). Oslo: Universitetsforlaget.
- Brandth, B., & Kvande, E. (2016). Fathers and flexible parental leave. *Work, employment and society*, 30 (2), 275-290. <https://doi.org/10.1177/0950017015590749>
- Brandth, B., & Overrein, G. (2013). Resourcing children in a changing rural context: fathering and farm succession in two generations of farmers. *Sociologia Ruralis*, 53 (1), 95-111. <https://doi.org/10.1111/soru.12003>
- Burnett, S., Gatrell, C., Cooper, C., & Sparrow, P. (2011). Fatherhood and Flexible Working: A Contradiction in Terms? I Kaiser, S., Ringlestetter, M., Eikhof, D. & Pina e Cuncha, M. (Red.), *Creating Balance?* (s. 157-171). Berlin: Heidelberg.

- Burton, R. (2004). Seeing through the 'the good farmer's' eyes: Towards developing an understanding of the social symbolic value of 'productivist' behavior. *Sociologia Ruralis*, 44 (2), 195-215. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9523.2004.00270.x>
- Coffey, A. & Atkinson, P. (1996). *Making sense of qualitative data*. London: Sage Publications.
- Halrynjo, S., & Kitterød, R. H. (2016). *Deling av foreldrepermisjon: Konsekvenser for arbeid-familietilpasning og velferd i Norge og Norden. En litteraturstudie* (Rapport 2016:7). Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Haugen, M. S., & Brandth, B. (2015). When farm couples break up: Gendered moralities, gossip and the fear of stigmatisation in rural communities. *Sociologia Ruralis*, 55 (2), 227-242. <https://doi.org/10.1111/soru.12065>
- Hays, S. (1996). *The Cultural Contradictions of Motherhood*. New Haven: Yale University Press. Hentet 10.05.19 fra <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=52820&site=ehost-live>
- Hvinden, B. & Schøyen, M. A. (2015). Den norske modellen - med blick på verdiskapning, sosial utjevning og bærekraftig klima. I Bungum, B., Forseth, U. & Kvande, E. (Red.), *Den norske modellen - Internasjonalisering som utfordring og vitalisering* (s. 299-316). Bergen: Fagbokforlaget.
- Kitterød, R. H., Halrynjo S. & Østbakken, K. M. (2017). *Pappaperm? Fedre som ikke tar fedrekvote - hvor mange, hvem og hvorfor?* (Rapport 2017:2). Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Landbruksdirektoratet. (2018). *Kommentarer til regler i forskrift om tilskot til avløsning ved sykdom og fødsel mv. samt retningslinjer for beregning av tilskudd og søknadsbehandling*. (Rundskriv 2018-3). Hentet 29.04.19 fra <https://www.landbruksdirektoratet.no/no/produksjon-og-marked/velferdsordninger/avlosning-ved-sykdom/regelverk/kommentarer-til-regler-i-forskrift-om-tilskot-til-avl%C3%B8ysing-ved-sjukdom-og-f%C3%B8dsel-mv.samt-retningslinjer-for-beregning-av-tilskudd-og-s%C3%B8knadsbehandling--67876>
- Landbruksdirektoratet. (2019). *Kommentarer til regler i forskrift om tilskot til avløsning ved sykdom og fødsel mv. og jordbruksavtalen kapittel 9.2*. (Rundskriv 2019-1). Hentet 29.04.19 fra <https://www.landbruksdirektoratet.no/no/produksjon-og-marked/velferdsordninger/avlosning-ved-sykdom/regelverk/kommentarer-til-reglene-i-forskrift-om-tilskot-til-avl%C3%B8ysing-ved-sjukdom-og-f%C3%B8dsel-mv.og-i-jordbruksavtalen-kapittel-9.2>

- Lamb, M. E. (2000). The History of Research on Father Involvement. *Marriage & Family Review*, 29 (2-3) 23-42. https://doi.org/10.1300/J002v29n02_03
- Lappegård, L. & Bringedal, K. H. (2013). Stor oppslutning om fedrekvoten. I Brandth, B. & Kvande, E. (Red.), *Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstaten* (s. 29-41). Oslo: Universitetsforlaget
- Leseth, A. B. & Tellmann, S. M. (2014). *Hvordan lese kvalitativ forskning?* Oslo: Cappelen Damm.
- Løwe, T. (2004). Bonden arbeider hardt for føden. *Samfunnsspeilet*, 5, 5-10. Hentet 07.03.18 fra <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/artikler-og-publikasjoner/bonden-arbeider-hardt-for-foden>
- Morgan, D. H. J. (1996). *Family connections*. Cambridge: Polity Press.
- Morgan, D. H. J. (2011) Locating 'family practices'. *Sociological research online*, 16 (4), 1-9. <https://doi.org/10.5153/sro.2535>
- Nav.no (2019). Om foreldrepenger. Hentet 01.04.19 fra <https://familie.nav.no/om-foreldrepenger>
- Overrein, G. (2011). *Fedre og barn på bygda. En kvalitativ studie av farspraksiser blant generasjoner landbruksfedre*. (Mastergradsavhandling). Norges teknisk - naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Riley, M. (2016). Still Being the 'Good Farmer': (Non-)retirement and the Preservation of Farming Identities in Older Age. *Sociologia Ruralis*, 56 (1), 96-115. <https://doi.org/10.1111/soru.12063>
- Saugeres, L. (2002). The cultural representation of the farming landscape: Masculinity, power and nature. *Journal of Rural Studies*, 18 (4), 143-159. [https://doi.org/10.1016/S0743-0167\(02\)00010-4](https://doi.org/10.1016/S0743-0167(02)00010-4)
- Shirani, F., Henwood, K., & Coltart, C. (2012). Meeting the Challenges of Intensive Parenting Culture: Gender, Risk Management and the Moral Parent. *Sociology*, 46 (1), 25-40. <https://doi.org/10.1177/0038038511416169>
- Smeby, K. W. (2013). Fedrekvoten – stykkevis og delt eller fullt og helt? I Brandth, B. & Kvande, E. (Red.), *Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstaten* (s. 150-164). Oslo: Universitetsforlaget.
- Smith, D. E. (2005). *Institutional Ethnography: A sociology for people*. Lanham: Alta Mira Press.

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder* (5.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Tjora, A. (2013). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Vedlegg 1 Informasjonsskriv og samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet ”Bønders erfaringer med foreldrepermisjon”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å utforske bønders erfaringer med foreldrepermisjon. I dette skrivet får du informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Om prosjektet

Jeg (Inga Marie Hansen Høøen) skal skrive masteroppgave i sosiologi, hvor jeg skal utforske hvordan bønder opplever å være i foreldrepermisjon, og mulige utfordringer bondeyrket kan gi. Her vil spørsmål om erfaringen med å være i foreldrepermisjon stå sentralt, og hvordan det å kombinere bondeyrket med barn og foreldrepermisjon oppleves.

Masteroppgaven skrives for Institutt for sosiologi og statsvitenskap på NTNU, med Berit Brandth som veileder. Prosjektet vil være ferdig i juni 2019.

Hva innebærer det for deg å delta?

Kriterier for å delta i prosjektet innebærer at du er bonde og har kvalifisert deg for foreldrepermisjon i løpet av de siste 7 årene. Til sammen vil prosjektet bestå av 8-10 deltakere.

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar i et intervju, som vil vare mellom en halvtime til en halvannen time. Intervjuene vil skje i løpet av januar/februar 2019, og du kan selv velge hvor og når du ønsker intervjuet. Intervjuet vil inneholde spørsmål om dine egne erfaringer og opplevelser med foreldrepermisjon og det å kombinere barn og foreldrepermisjon med bondeyrket.

Det vil bli samlet inn skriftlig samtykke på deltakelse i prosjektet, og det er basert på dette samtykket at vi behandler opplysninger om deg. Det er frivillig å delta og du kan når som helst trekke ditt samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Behandling av personopplysninger

Opplysningene om deg vil bare bli brukt til de formålene som er fortalt om i dette skrivet, og vil bli behandlet konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det er kun jeg og min veileder som vil ha tilgang på personopplysninger. Det vil ikke være mulig å gjenkjenne deg i prosjektet, da all informasjon vil bli anonymisert. Hvis du samtykker vil det bli tatt lydopptak av intervjuet, og dette vil bli slettet etter prosjektslutt i juni 2019.

Du har rett til å be om innsyn, retting, sletting og kopi av informasjon som er samlet inn om deg, ta kontakt dersom du ønsker dette. Du har også rett til å klage på behandlingen av personopplysninger til Datatilsynet eller personvernombudet.

På oppdrag fra NTNU har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Har du spørsmål?

Hvis du har spørsmål til studien ta kontakt med:

- Student Inga Marie Hansen Hoøen på e-post: imhooen@stud.ntnu.no eller telefon: 90508617
- Veileder Berit Brandth på e-post: berit.brandth@ntnu.no
- Vårt personvernombud: Thomas Helgesen hos NTNU
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Inga Marie Hansen Hoøen
(Student)

Berit Brandth
(Veileder)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet “Bønders erfaringer med foreldrepermisjon”, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at det blir gjort lydopptak av intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. juni 2019.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2 Intervjuguide

Informere om masterprosjektet og avklare om bruk av lydopptak, frivillig deltakelse og anonymitet. Innhente skriftlig samtykke.

ÅPNINGSSPØRSMÅL

- Kan du fortelle litt om deg selv og familien din? (alder, oppvekst, barn, partner, kårfolket)

Å BLI BONDE

- Når begynte du å arbeide på gården?
- Når tok du over? Hadde du odel?
- Hvorfor ville du bli bonde?
- Hvordan vil du beskrive bondeyrket?

OM GÅRDEN

- Hva slags type drift er det på gården?
- Er du heltid- eller deltidsbonde? Eventuelt hvilken annen jobb, prosentandel.
- Hvem er det som jobber på gården? (avløser, familie, kone)
- Deltar barna dine i noe gårdsarbeid/har interesse for det?
- Vil du anse gården som en liten, middels eller stor drift?
- Hvordan ser en vanlig arbeidsdag ut for deg? (antall timer)
- Hvilke andre arbeidsoppgaver som ikke gjøres daglig har du?
- Hva pleier du å gjøre når du har fri?
- Opplever du det som vanskelig å sette grenser mellom fritid og arbeid på en gård?

OM FORELDREPERMISJONEN

- Hvor lenge siden er det du hadde permisjon?
- Hva slags type foreldrepermisjon har du tatt ut? (årstid, antall uker, deltid, oppstykket, ferie?)
- Hva med din partner?
- Var partner hjemme samtidig som deg?
- Hvis flere barn: samme løsning?
- Hvorfor valgte du å ta ut (eventuelt ikke ta ut) foreldrepermisjon?
- Var du alltid sikker på at du skulle ta ut foreldrepermisjon? Hvorfor/hvorfor ikke.
- Hva ble tatt med i vurderingen når du skulle bestemme hvilken type permisjon og hvor mye permisjon hver part skulle ta? Var dere enige? (Forhandlinger)
- Hadde dere avløser i denne perioden eller var det andre som steppet inn?
- Opplevde du det som enkelt eller utfordrende å skaffe hjelp?

- Opplevde du informasjonen rundt rettighetene dine til foreldrepermisjon som lett tilgjengelige? Hvorfor/hvorfor ikke.
- Hvordan var prosessen med NAV?

ERFARINGER I FORELDREPERMISJON

- Hvordan var det å få barn?
- Hvordan endret hverdagen seg? Ble arbeidsdagen forandret på noe måte?
- Kan du fortelle litt om hvordan du opplevde å være i foreldrepermisjon.
- Hvilke type oppgaver gjorde du mens du var i foreldrepermisjon? Gjorde du mer med baby når du var i permisjon?
- Var det noen forskjeller for hver baby?
- Hva gjorde partneren din i din permisjonstid - endret dere noe på oppgavefordelingen?
- Endret oppgavene du gjorde hjemme seg, fra når du var i permisjon og ikke?
- Opplevde du å være mer innendørs etter at dere fikk baby?
- Opplevde du noen utfordringer med å være i foreldrepermisjon?

- Fikk du hjelp fra andre mens du var i permisjon? Hva fikk du eventuelt hjelp til? (avløser, kårfolk, partner, venner/familie)
- Tror du at du har gjort mer enn far din gjorde i babystellet? (Hvorfor?)
- Skjedde det noen endringer med driften i foreldrepermisjonen?
- Måtte du noen ganger arbeide i foreldrepermisjonen?

Å KOMBINERE BONDEYRKET MED FORELDREPERMISJON

- Er det spesielle sider ved bondeyrket som du opplevde som utfordrende å kombinere med barn og foreldrepermisjon?
- Hvordan løste dere eventuelle utfordringer?
- Er det spesielle sider ved bondeyrket som du opplever som positive med å kombinere med barn og foreldrepermisjon? Enn negative?
- Opplever du bondeyrket som familievennlig? (Hvorfor/hvorfor ikke?). (Mye eller liten tid med familie/barn? Mer travel nå enn før?)
- Kunne du tenkt deg lenger permisjon/fri?
- Hvilken betydning har familien/familiemedlemmene hatt i gårdsdrifta? Kunne du klart deg uten?

AVSLUTNINGSSPØRSMÅL

- Er det noe du ville gjort annerledes dersom du skulle tatt foreldrepermisjon på nytt?
- Hva tenker du om permisjonsordninger for bønder? Er det noe du tenker ville gjort det enklere å kombinere bondeyrket med foreldrepermisjon?
- Er det noen andre ting du kommer på som relevant for det å være bonde og i foreldrepermisjon, som vi ikke har snakket om?

Takke for intervjuet, og be om å ta kontakt dersom det er ønskelig å få innsyn i informasjonen som er innhentet.

Vedlegg 3 Godkjenning fra NSD

27.5.2019

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Bønders erfaringer med foreldrepermisjon

Referansenummer

323655

Registrert

05.12.2018 av Inga Marie Hansen Høen - imhooen@stud.ntnu.no

Behandlingsansvarlig institusjon

NTNU Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU)
/ Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Berit Brandth, berit.brandth@ntnu.no, tlf:

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Inga Marie Hansen Høen, imhooen@stud.ntnu.no, tlf: 90508617

Prosjektperiode

01.01.2019 - 06.06.2019

Status

13.12.2018 - Vurdert

Vurdering (1)

13.12.2018 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 13.12.2018. Behandlingen kan starte.

MELD ENDRINGER

Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringer gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 06.06.2019.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Belinda Gloppen Helle
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

